

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1946. G. 31. MAIJĀ Nr. 22 (72)

LPSR un brālīgo republiku pārstāvji padomju komponistu jaunrades plēnumā, kas notiek Rīgā no 27. maija līdz 3. jūnijam.

ATKLĀTS LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS JAUNRADES PLĒNUMS

Filharmonijas zālē pirmdien, 27. maijā, uzsāka savu darbu Latvijas padomju komponistu savienības jaunrades plēnuma, kas ilgs līdz 3. jūnijam. Svinīgajā atklāšanā piedalījās ievērojamie sabiedriskie un mākslas darbinieki, kā arī daudz viesu no citām padomju republikām.

Komponistu savienības orgkomitejas uzdevumā plēnuma atklāja Tautas mākslinieks Alfrēds Kalniņš, savā uzrunā norādot uz dziļajiem latviešu un krievu mūzikas sakariem, kādi izveidojušies jau kopš tā laika, kad mūsu pirmie vecākās paaudzes komponisti devās savu muzikālo izglītību gūt Pēterpils konservatorijā, daži kļūdami arī par mācības spēkiem Krievijas augstākajās mūzikas mācības iestādēs (Jāz. Vitols — Pēterpils konservatorijā, Jurjānu Andrejs Čaļkovā, Jēk. Kārklis — Samārā utt.). Pirmā pasaules kara gados, latviešu tautas bēgļu gaitās, šie sakari kļuva vēl intensīvāki, mūsu mākslinieki daudz koncertēja visās Krievijas pilsētās, kur bija nometušās latviešu bēgļu grupas. Isti «Ķīnas mūži» nošķira abas tautas Latvijas buržuāziskās republikas laikā. Dzīvie, auglīgie sakari atjaunojās, kad Sarkanā Armija Latviju atbrīvoja no vācu okupācijas varas. Tad nodibinājās Latvijas Padomju komponistu savienība, uzsāka savu darbību Mūzikas fonds, kuŗa atbalsts tik svētīgs latviešu komponistu jaunradē.

Plēnuma prezidijā ievēlēja LK(b)P CK sekretāru J. Kalnbērziņu, Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāju V. Lāci, Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāju akadēmiķi A. Kirchenšteinu, VK(b)P CK pārstāvi Latvijā Zeļenovu, LK(b)P CK sekretāru Lebedevu, LK(b)P CK sekretāru A. Pelši, Padomju Savienības varoni armijas ģenerāli Bagramjanu, Latvijas padomju rakstnieku savienības priekšsēdētāju Tautas rakstnieku akadēmiķi A. Upi, Vissavienības Padomju komponistu savienības atbildīgo sekretāru V. Belļu, Maskavas Padomju komponistu savienības priekšsēdētāju Stalina prēmijas laureātu komponistu G. Popovu, komponistu A. Aleksandrovu, Ļeņingradas Padomju komponistu savienības priekšsēdētāju V. Ščerbačovu, Igaunijas Padomju komponistu savienības priekšsēdētāju Līdigu, Vissavienības Mākslas lietu komitejas pārstāvi I. Martinovu, LK(b)P CK propagandas daļas vadītāja vietnieku Bumbieru, LK(b)P CK kultūras un mākslas sektora vadītāju M. Bušu, Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieku Fr. Rokpelnī, Latvijas PSR Radiokomitejas direktoru Leimani, Latvijas PSR Valsts operas un baleta teātra direktoru Meiju, Latvijas PSR Valsts Filharmonijas direktoru Celmu.

Plēnuma apsveica Vissavienības Padomju komponistu savienības orgkomitejas atbildīgais sekretārs komponists V. Belijs, norādot, ka citu padomju republiku pārstāvji tagad pirmo reizi dziļāk iepazīsies ar latviešu mūziku. Dažu nedaudz latviešu komponistu atbrūkšana Maskavā vēl paasinājusi krievu mūziķu interesi par latviešu skanmākslu. Nav šaubu, ka šis plēnuma klūs par lielu notikumu latviešu mūzikas dzīvē. Skaistus jaunrades panākumus plēnumam novēlēja Ļeņingradas Padomju komponistu savienības priekšsēdētājs V. Ščerbačovs. Igaunijas Padomju komponistu savienības priekšsēdētāvis komponists Līdigs atzīmēja igauņu un latviešu mūzikas kopīgos liktenus, arī igauņu komponistu vecākā paaudze savu augstāko muzikālo izglītību guvuši Pēterpils konservatorijā. Maskavas Padomju komponistu savienības priekšsēdētāvis Stalina prēmijas laureāts komponists G. Popovs arī uzsvēra maskaviešu mūzikālās sabiedrības dzīvo interesi par latviešu mūziku, ko radījuši satikšanās ar latviešu komponistiem un it īpaši ar latviešu atskanotājiem māksliniekiem. Izteica cerību, ka šis plēnuma nodemonstrēs latviešu mūzikas progresu un būs nozīmīgs arī visai Padomju Savienības mūzikālajai jaunradei. No Latvijas Padomju rakstnieku

savienības plēnuma apsveica Jūli. Vanags, uzsverdamas lielo pacilātību, kāda redzama latviešu skatuves, mūzikas, literatūras darbinieku jaunradē. Visiem mūsu māksliniekiem tagad kopīgi uzdevumi — kalpot tautai. Lai plēnuma latviešu komponistiem dod spēcīgas ierosmes un virza uz priekšu to jaunradē. Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis atzīmē, ka krievu progresīvā doma palīdzēja latviešu mūziķiem pareizāk saskatīt savus īpatos celus, tā, piemēram, Jurjānu Andreja lielais mūzikāli folkloristiskais darbs lielā mērā pamatojis uz krievu tautas mūzikas pētīšanu atzinumiem.

Apsveikumu nobeigumā plašāku uzrunu teica LK(b)P CK sekretārs Peļse. Tagadējā kara uzvara nav tikai padomju iekārtas un padomju Sarkanās Armijas uzvara, bet ir arī padomju kultūras, padomju cilvēka uzvara. Mūzikai — visām tautām vissaprotamākajai mākslai — arī jāreda, jāatklāj padomju cilvēks, lai mūzikā arī varētu dzirdēt padomju zemes varenumu. Stalina ceturtais piecādes uzdevumu lieliskums lai stājas arī mūzikas priekšā. Mūziķiem vajag sataustīt to padomju dzīves kopīgo pulsu, kas ceļ visu padomju dzīvi. Mūsu komponistu jaunradē jāpauzē jāprot novērtēt, ņemt paraugus latviešu vecāko lielo mūzikas meistaru mākslā, kas neatrāvas no tautas dziesmas. Vecākajiem komponistiem labāk jāsaklausā jaunais tagadnē, lai ietvertu padomju idejas savā jaunradē. CK vēlētos, lai šis plēnuma rezultātā drīz rastos jauni lieli darbi, saskaņīgi ar tautas vēlēšanām un lielā Stalina laikmeta idejām.

Pēc plēnuma svinīgās atklāšanas notika pirmais simfoniskais koncerts dirigenta Nopelniem bagātā mākslas darbinieka Leonida Vignera vadībā. Programā bija Jāņa Ivanova Latgales ezeri, Anatola Liepiņa 1. simfonija (Uzvaras simfonija), Ādolfas Skultes simfoniskais tēlojums Vilņi, Pēteris Barisona Latviešu rapsodija klavierēm ar orķestri (solists Igors Kalniņš) un Nilsa Grinfelda lielā kantāte Saules vārtos ar Jūli. Vanaga tekstu. Kantātes grandiozajā atskanotājumā piedalījās Operas un Filharmonijas apvienoti kori un Radiokomitejas un Operas apvienots orķestris ar solistiem Elfrīdu Pakuli, Veru Krampi, Helēnu Cink-Berzinsku, Albertu Bārnu un Osipu Petrovski.

Plēnuma otrā dienā dalībnieki noklausījās Komponistu savienībā pirmo kameramūzikas koncertu, vēltu latviešu tautas dziesmai, apstrādājumos solo balsij ar klavieru pavadījumu, Alfrēda Kalniņa, Jēkaba Medņa, Jāņa Keņiņa un Jāņa Zāliņa harmonizētās tautas dziesmas dziedāja solisti A. Ludņa, A. Sala, E. Volšteina, T. Matīss, Ed. Miķelsons un E. Plūksna Jāz. Lindberga un J. Keņiņa pavadījumā. Koncertu ievadīja prof. Jēk. Graubiņa referāts par latviešu tautas dziesmu mēldiju pamatīpašībām. Tās pašas dienas vakarā plēnuma dalībnieki Operas un baleta teātri noklausījās Nilsa Grinfelda operu «Rūta» un Maskavijā operas «Zemnieka gods» uzvedumu.

Tālākajā plēnuma norisē katru dienu plkst. 12-05 kameramūzikas koncerti Rakstnieku savienības zālē, Kr. Barona 12, vakaros 29. maijā un 1. jūnijā simfoniski koncerti Filharmonijas zālē, 30. maijā korā koncerts ar Radiokomitejas un Filharmonijas apvienotiem korjiem Konservatorijas zālē, 31. maijā Alfr. Kalniņa operas «Baņuta» izrāde Operas un baleta teātri. Pirmdien, 3. jūnijā, notiks plēnuma nobeiguma sēde.

Sakarā ar plēnumu, Komponistu savienības telpās, Kr. Barona ielā 12 sarakota latviešu mūzikas izstāde, kas pieejama visiem interesentiem. Izstādē redzami latviešu skandarbū iespiedumi, daudzu mūsu ievērojamo mūzikas meistaru rokraksti, daudzu latviešu oriģināloperu klavierizvilki vai partitūras (partitūru starp citu paša komponista rokrakstā Alfr. Kalniņa «Sallnieki», pirmā latviešu opera J. Ozola «Spoku stundā» u. c.), dziesmuvētku uzņēmumi, latviešu folkloras iespiedumi, komponistu portreti utt.

NOPIETNI GATAVOTIES MĀKSLINIECISKĀS PAŠDARBĪBAS SKATEI

Šī gada 5. augustā Rīgā notiks republikāniskā mākslinieciskās pašdarbības skate, kuŗā piedalīsies visi kultūras namu, tautas namu, klubu, vidējo un augstāko mācības iestāžu mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi, kā arī atsevišķi izpildītāji. Skatē būs prezentēti visi mākslinieciskās pašdarbības veidi: kori, drāmatiskie pulciņi, orķestri, daiļrunas, solo dziesmas, dejas, tēlotāja un lietišķā māksla.

Republikāniskajā skatē pielaidīs tikai mākslinieciski un idejiski labi sagatavotus tautas mākslinieciskās pašdarbības kolektīvus. Labāko pašdarbības pulciņu izlasi republikāniskajai skatei veicinās iepriekšējās skates, kas notiks pagastos un Rīgas pilsētas rajonos — 29. un 30. jūnijā, apriņķu centros un pilsētās — 13. un 14. jūlijā un novadu skates — 20. un 21. jūlijā.

Padomju tautai ir dotas visas iespējas izraisīt savus radošos spēkus, sociālisma iekārta atklāj tai neizsīkstošus kultūras jaunrades avotus. Padomju tauta pati veido savu kultūru, no viņas vidus pastāvīgi izvirzās arvien jauni talanti. Šis apstāklis kultūras darbam mūsu zemē piešķir līdz šim nepieredzētu vērienu.

Mākslinieciskā pašdarbība ir viens no tautas radošo spēku izpausmes veidiem. Tā virza masu enerģiju uz jauniem sasniegumiem visās mūsu valsts saimnieciskās un kultūras dzīves nozarēs.

LPSR Ministru Padome savā 2. g. 20. marta sēdē, lemjot par mākslinieciskās pašdarbības republikāniskās skates sarīkošanu, sīki noformulējusi tās uzdevumus. Skatei jāiesaista mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos plašās Padomju Latvijas darba lauku masas, jāizvirza jauni individuālie izpildītāji un apdāvinātākie tēlotājas un lietišķās mākslas talanti. Skates palīdzēs celt mākslinieciskās pašdarbības pulciņu repertuāru idejisko un māksliniecisko līmeni, attīstīs pulciņu dalībnieku un individuālo izpildītāju prasmi.

Galvenais un svarīgākais skates uzdevums ir republikas darba lauku mobilizācija ceturtais piec-

gades plānā paredzēto grandiozo uzdevumu izpildīšanai. Tuvākajos piecos gados mēs ne tikai pilnīgi atjaunosim kuŗā nopostīto dzimteni, bet padarīsim to vēl krāšņāku un bagātāku. Pavairošies visas rūpniecības un lauksaimniecības produkcija, vēl nebijušā krāšņumā atplauks mūsu kultūra un māksla. Tautas mākslinieciskajai pašdarbībai tāpat kā visām citām kultūras un mākslas dzīves nozarēm aktīvi jāiesaistās dzīves jauncelsmes darbā, visiem spēkiem jāpalīdz darba laudim veikt viņu patriotisko pienākumu ar vislielāko entuziasmu izpildīt valdības un partijas rīkojumus, celt darba ražību rūpniecībā, celtniecībā, laukos. Tas panākams, vispusīgi un uzskatāmi populārizējot lielo plānu, ieaudzinot cilvēkos socialistisko patriotismu un darba mīlestību. No šādiem apsvērumiem jāvadās katram mākslinieciskās pašdarbības kolektīvam, gatavojoties republikāniskajai pašdarbības skatei.

Jau ilgāku laiku skatei nopietni gatavojas Liepājas un Jelgavas apriņķi. Te visos pagastos nodibināti un darbojas Tautas un kultūras nami un pašdarbības skates komisijas, visi pašdarbības pulciņi apgādāti ar repertuāra materiāliem. Drāmatisko kolektīvu darbā iesaistīti profesionāli režisori un skatuves mākslinieki, kuŗi paši iestudē vai palīdz iestudēt lugas un sagatavot pārējo repertuāru. Jelgavas apriņķī vislabāk skatei sagatavojušies Zaļenieku, Bēraines, Sesavas, Tērvetes pagastu un Dobeles pilsētas kultūras un tautas namu pašdarbības pulciņi. Apriņķī pavisam darbojas 27 pašdarbības kolektīvi.

Ar lielu nopietnību skatei gatavojas arī Ventspils apriņķis un pilsēta, it īpaši Ventspils arod biedrību Centrālais klubs. Tikpat intensīvs sagatavošanās darbs noris arī apriņķa pagastos — pulciņi iestudē lugas, mācās jaunas dziesmas, dejas, deklamācijas. Puzes un Ugāles pagastu pulciņi ieslēgušies socialistiskajā sacensībā par labāku repertuāru sagatavošanu.

Un tomēr lielākajā pilsētā un pagastu vairumā darbs vai nu ne-

maz nav sākts, vai noris ļoti gausi un nerēgulāri. Republikā līdz šim noorganizētas un darbojas 17 apriņķu un 149 pagastu komisijas. Lai gan jau apriņķi sākumā Kultūras un izglītības iestāžu komiteja visiem pagastiem un pilsētām piesūtījusi Ministru Padomes lēmumu, — Cēsu, Valmieras, Ilūkstes un Jēkabpils apriņķi vēl nemaz nav sākuši gatavoties mākslinieciskās pašdarbības skatēm. Tā ir nolaidība, par ko gulstas visa atbildība uz šo apriņķu vadošajām organizācijām. Vāji gatavojas skatēm arī Madonas, Kuldīgas, Valkas, Alūksnes, Ludzas, Daugavpils apriņķos.

Nepieļaujami pavirši skatei gatavojas arī daži Rīgas pilsētas pašdarbības kolektīvi, it īpaši Laukstrādnieku un Komūnālo darbinieku arodbiedrību darba vietu pulciņi. Apriņķi sākumā notikušajā sagatavošanās skatē šie kolektīvi bija izgājuši ar idejiski pilnīgi nepiemērotu repertuāru, bet divas mūsu augstākās mācības iestādes — Latvijas Valsts universitāte un Valodu institūts nemaz nepiedalās skatē.

Līdz skates pirmajam gājienam, kas notiks republikas pagastos un Rīgas pilsētas rajonos, atlicis vairs tikai nepilns mēnesis. Nav tālu arī otrais gājiens — skates apriņķu centros un pilsētās. Ir pienācis pēdējais laiks arī atpalikušajiem apriņķu un pilsētu pašdarbības pulciņiem sākt nopietni gatavoties šim pirmajam skatēm. Repertuāra materiāli uz vietām izsūtīti pietiekamā daudzumā. Obligātu kuŗa dziesmu notis, kas vēl līdz šim nav parādījušās VAPP izdevumā, pavairotas rokrakstā un izsūtītas uz vietām. Daudzos pagastos un pilsētās darbā iesaistījušies Rīgas, Liepājas un Latgales teātru un mākslas iestāžu darbinieki. Partijas, padomju, komjaunatnes un arodorganizāciju uzdevums ir ierosināt, virzīt un vadīt šo lielo kultūras pasākumu. Tikai nopietni un ar entuziasmu strādājot, mākslinieciskā pašdarbība veiks tos uzdevumus, kādus tai uzliek lielais tautas saimniecības atjaunošanas un celtniecības piecādes plāns.

GORKIJA NĀVESDIENAS ATCERES PRIEKŠVAKARĀ

Maskavas sabiedrība gatavojas plaši atzīmēt A. M. Gorkija 10. nāvesdienu. Jūnijā lielākā daļa centrālo izdevniecību izdos lielā rakstnieka grāmatas, rīkos viņa piemiņai vēltas izstādes, zinātnu organizācijas sasauks sesijas, kurās lasīs referātus par Gorkija dzīvi un daiļradi.

Izdevniecība «Padomju rakstnieks» izdos krājumu «Gorkijs — patriots». Grāmatā būs sakopoti Alekseja Maksimoviča darbu fragmenti, viņa domas un izteicieni par Dzimteni, par krievu tautu, par padomju lauku pašreizējo darbu un ieguldījumu pasaules kultūrā. Tā pati izdevniecība profesora Jegolīna redakcijā izdos divsējumu «Literatūras jautājumi», kuŗā iespiesti Gorkija raksti un runas par padomju literatūru.

Vairākus izdevumus sagatavojis Valsts literatūras apgāds. Bez Gorkija darbu izlases vienā sējumā iznāks rakstnieka kopoto rakstu sestais un

septītais sējums, trīs nelieli stāstu krājumi un PSRS Zinātnu akadēmijas korespondējošā locekļa Piskanova darbs «Gorkijs un nacionālā literatūra».

Gorkija vārdā nosauktas Pasaules literatūras institūts sagatavojis rakstnieka arhīvu trešo, ceturto un piekto sējumu, ko izdos Valsts literatūras apgāds.

VĻKJS CK izdevniecība «Jaunā gvarde» izdos krājumu «Gorkijs par jaunatni». Saturā raksti un atmiņas par padomju jaunatni.

V. I. Ļeņina vārdā nosauktā publiskā bibliotēka gatavo rakstnieka 10. nāvesdienas atcerei viņa grāmatu izstādi.

Lielu ceļojošu izstādi «Maksim Gorkijs» rīko Valsts literatūras muzejs. 18. jūnijā muzejā notiks sanāksme kuŗā rakstnieki un zinātnu darbinieki, kuŗi tuvu pazina A. M. Gorkiju, stāstīs par viņu savas atmiņas.

V. M. Molotova paziņojums

padomju preses pārstāvjiem par Ārlietu Ministru Padomes Parīzes apspriedes rezultātiem

Sakarā ar «Izvestijas» un «Pravdas» korespondentu jautājumiem par Ārlietu Ministru Padomes Parīzes apspriedes rezultātiem un ievērojot tos iztulkojumus, kādi pēdējā laikā doti šiem rezultātiem citās valstīs, PSRS Ārlietu Ministrs V. M. Molotovs sniedza šādu paziņojumu:

Ārlietu Ministru Padomes Parīzes apspriede notika saskaņā ar lēmumu, kas pieņemts Triju Ministru Maskavas apspriedē, kurā notika pagājušā gada decembrī. Kā zināms, Maskavas apspriedē, vadīdamās pēc Triju Valstu Berlīnes konferences norādījumiem, pieņēma noteiktu lēmumu par miera līgumu sagatavošanu ar Itāliju, Rumāniju, Bulgāriju, Ungāriju un Somiju. Parīzes sesijā Padomju delegācija vadījās no nepieciešamības precīzi izpildīt Maskavas apspriedes lēmumu, saskaņā ar kuru paredzēts sasaukt konferenci augstāk minēto miera līgumu apspriešanai pēc tam, kad būs pabeigta attiecīgo projektu sagatavošana. Saskaņā ar Maskavas apspriedes lēmumu, nepieciešams, lai Padomju Savienības, Lielbritānijas, Savienoto Valstu, bet attiecībā uz Itāliju — arī Francijas valdība panāktu vajadzīgo vienošanos, izstrādājot minētos miera līgumus. Tas nozīmē, ka pirms 21 valsts pārstāvju miera konferences saaukšanas šīm valdībām jāizstrādā viņu starpā saskaņoti miera līgumu projekti. Citāda izpratne varētu novest pie tā, ka, teiksim, viena miera līguma projekta vietā ar Itāliju iesniegtu konferencē divus miera līgumu projektus ar Itāliju. Tādā gadījumā viena konferences dalībnieku grupa parakstītu vienu miera līgumu, bet otra konferences dalībnieku grupa — otru miera līgumu, kas faktiski nozīmētu vienotās miera konferences idejas krachu. Ejot pa šo ceļu, mums būtu nevis viena miera konference, bet divas miera konferences, un tautu tieksme pēc stabila miera būtu ar to izjaukta. Pilnīgi skaidrs, ka tāds stāvoklis nav ciešams. Tāpēc Padomju delegācija nevarēja piekrist Amerikas Savienoto Valstu delegācijas priekšlikumam noteikt konferences terminu neatkarīgi no iepriekšējās vienošanās, sagatavojot miera līgumus. Pilnīgi skaidrs arī, ka šis amerikāņu delegācijas priekšlikums, kuru atbalstīja arī britu delegācija, bija pretrunā ar Berlīnes konferences un Maskavas apspriedes lēmumiem un vispār tam varēja būt visnevelamākās sekas to nāciju draudzīgo attiecību tālākai attīstībai, kuŗas cenšas nodibināt stabilu mieru.

Tāpēc Padomju delegācijas pūles Parīzes apspriedē bija tieši vērstas uz to, lai atrastu saskaņotus lēmumus galvenajos jautājumos par miera līgumu projektiem ar Itāliju, Rumāniju, Bulgāriju, Ungāriju un Somiju. Jāatzīst, ka šajā ziņā panākti zināmi pozitīvi rezultāti, lai gan tos nevar atzīt par pietiekamiem.

Parīzes apspriedes darba rezultātā miera līgumu sagatavošanu Rumānijai, Bulgārijai, Ungārijai un Somijai, izņemot vēl neapskaņotus ekonomiskos pantus, var uzskatīt visumā par pabeigtu. Valdības, kuŗām uzdots sagatavot šos līgumus, saskaņojušas visus galvenos jautājumus: teritoriālos, militāros ierobežojumus, reparācijas un citus. To sekmēja tas apstākļi, ka, saskaņā ar Padomju valdības priekšlikumu, minēto miera līgumu pamatā likti pamiera noteikumi, kuŗos savā laikā bija iekļautas vienīgi galvenās satelītu valstu saistības, kas pilnīgi nodrošina sabiedroto likumīgās intereses, bet kuras nenoved pie iekļaušanās no ārienes šo valstu iekšējās lietās. Jautājumi, kas miera līgumos ar Rumāniju, Bulgāriju, Ungāriju un Somiju palika nesaskaņoti, attiecas īpaši uz līgumu ekonomisko daļu, kuŗa pagaidām nav izskatīta Ministru Pado-

mē, bet ko apsprieda speciāla komisija, kuŗā atklājās domstarpības. Starp citu, tāds jautājums kā jautājums par Donavas kuģniecību un tirdzniecību, kas skar Donavas valstu būtiskās intereses, ne vienreiz vien jau apspriests Ārlietu Ministru Padomē. Pēc Padomju delegācijas domām, šo jautājumu nevar izskatīt un izlemt bez Donavas valstu piedalīšanās, ja vadās no vēlētās attīstīt draudzīgas attiecības ar šīm valstīm. Jautājums par Donavas kuģniecības režīmu vispirms ir pašu Donavas valstu lieta un to nevar atrisināt miera līgumos ar atsevišķām Donavas valstīm. Nevar atzīt par pareizu, ka dažas valstis, kas neatrodas pie Donavas, piesavinātos tiesības diktēt Donavas valstīm savu gribu un tādu režīmu uz Donavas, kas neievērotu Donavas valstu, it īpaši sabiedroto Donavas valstu (Čehoslovākijas, Dienvidslāvijas) intereses.

Attiecībā uz miera līgumu ar Itāliju lieta daudz sarežģītāka. Te atklājās domstarpības vairākos galvenajos jautājumos, kā, piemēram, jautājumā par reparācijām, jautājumā par bijušo Itālijas koloniju likteni, jautājumā par Itālijas-Dienvidslāvijas robežu un Triestes likteni un dažos citos jautājumos.

Nesim jautājumu par reparācijām. 1941.—1942. gadā vairāku simtu tūkstošu vīru liels fašistiskās Itālijas karaspēks iebruka PSRS teritorijā. Kopā ar hitleriešiem viņi izpostīja Padomju Baltkrievijas galvaspilsētu Minsku, Čaņkovu un daudzas citas pilsētas un ciemus Ukrainā, nonāca līdz Donai un nodarīja mūsu valstij milzu zaudējumus. Iebrūkot Dienvidslāvijā, Grieķijā un Albānijā, italiešu fašistiskais karaspēks arī tur radīja milzu postu. Un tomēr, ievērojot fašisma gāšanas faktu Itālijā un atzīstot par svarīgu demokratiskās Itālijas piedalīšanos sabiedroto pusē pēdējos kara gados, Padomju Savienība aprobežoja savas reparācijas prasības 6 gadu laikā ar ļoti pieticīgu 100 miljonu dolaru lielu sumu, kam jākalpo vismaz par atgādinājumu, ka agresija un iebrukums svešā teritorijā nevar palikt nesodīti. Tanī pašā laikā Padomju Savienība aizstāv taisnīgās reparācijas prasības Dienvidslāvijai, Grieķijai un Albānijai 200 miljonu dolaru apmērā. Šie skaitļi rāda, ka mūsu reparāciju prasības Itālijai var vienīgi nelielā mērā kompensēt zaudējumu, ko tā nodarījusi kara gados. Padomju Savienības reparāciju prasības Itālijai Parīzes apspriedē atbalstīja vienīgi Francijas delegācija. Amerikāņu delegācija un kopā ar to angļu delegācija neatbalstīja pilnīgi pat šīs taisnīgās Padomju Savienības prasības. Pietiek sacīt, ka ASV delegācija ierosināja iekļaut reparāciju sumā Padomju Savienībai to kara kuģu vērtību, kuŗi piešķirti Padomju Savienībai no Itālijā iegūto trofēju skaita, lai gan jau Berlīnes konferencē, izskatot Vācijas jautājumu, amerikāņu, britu un padomju valdība atzina par taisnīgu uzskatīt pretinieka jūras kara flotī kā trofējas, kas nav ieskaitāmas reparāciju rēķinā.

Izskatot jautājumu par reparācijām, mēs jau ne pirmo reizi sastopam tādu stāvokli, kad to valstu pārstāvji, kas nav izcietušas ienaidnieka iebrukumu savā teritorijā, nepieiet šim jautājumam tā, kā to dara Padomju Savienība. Nevar tiešām aprobežoties ar līdzjūtības vārdiem tautām, kas cietušas no svešzemju iebrukuma, un reizē ar to aicināt «aizmirst par reparācijām». Tas vienīgi no jauna apstiprinātu, cik pareizs krievu sakāmvārds, ka «paēdušais izsalkušo nesaprot». No otras puses, no Itālijas preses oficiālajiem ziņojumiem zināms par tām milzīgajām okupācijas izdevumu su-

mām, kuŗas Itālija sedz Anglijas un ASV labā. Pietiktu pat ar šo okupācijas izdevumu, kuŗi sasniedz vairākus miljardus dolaru, nelielu samazināšanu, lai Itālija izpildītu Padomju Savienības reparāciju prasības. No otras puses, mums labi zināms, ka Itālijas rūpniecībai trūkst pasūtījumu. Padomju Savienības izvērsto reparāciju prasību izpildīšana dotu Itālijas rūpniecībai ievērojamus pasūtījumus uz vairākiem gadiem, neradot lielas grūtības Itālijas valsts budžetam. Bet kaut kāda iemesla dēļ amerikāņi un angļi visvairāk iebilst tieši pret to, lai Itālija izpildītu reparācijas uz preču piegādes rēķina Padomju Savienībai. Paziņojumiem, it kā tādas Itālijas rūpniecības piegādes notiks uz tā rēķina, ka Savienotās Valstis un Lielbritānija financēs Itāliju, nav nekāda pamata. No otras puses, nevar uzskatīt par pareizu, ka Itālijas rūpniecību uzliktu par pakļautu amerikāņu un britu rūpnieku aprindu interesēm. Itālijas nacionālajai rūpniecībai ir bagāta pagātne un tagad tai jāpaveicas jaunām svarīgām attīstības perspektīvām. Ja mūs netraucēs, Padomju Savienība un Itālija bez sevišķām grūtībām vienosies jautājumā par reparācijām.

Jautājumam par bijušajām Itālijas kolonijām veltīja daudz uzmanības tiklab Londonas, kā arī Parīzes ministru apspriedē. Mēs nepastāvējam uz to, lai Padomju Savienībai vienai pašai vai kaut kopīgi ar Itāliju nodotu aizbildniecību uz vairākiem gadiem Tripoli, lai gan tas būtu ļoti svarīgi Padomju tirdzniecības kuģiem Vidusjūras ceļos un pilnīgi nodrošinātu Tripoles nacionālās neatkarības nodibināšanu šajā laikā. Padomju Savienība, kā arī Francija, atzinušas par vēlamu, lai bijušās Itālijas kolonijas nāktu pašas Itālijas aizbildniecībā, kuŗa, kļuvusi tagad par demokrātisku valsti, varētu Apvienoto Nāciju Organizācijas vadībā sagatavot šīs valstis nacionālajai neatkarībai. Šo priekšlikumu sākumā atbalstīja arī amerikāņu delegācija, kuŗa tomēr drīz atteicās no šīs nostājas, atsaukdama uz britu delegācijas iebildumiem. Sakarā ar to jautājums par Itālijas koloniju likteni palicis neatrisināts, bet Padomju Savienības piekāpšanās šim jautājumā nesāpēja vajadzīgo novērtējumu un taisnīgu atzinumu.

Jautājumā par bijušajām Itālijas kolonijām sevišķi uzkrīta, ka amerikāņu un britu delegācijas parasti rīkojās pēc iepriekšējās norunas savā starpā, lai gan tas ir pretrunā ar citu valstu likumīgajām interesēm. Parīzes apspriedē izklāstīts britu projekts, saskaņā ar kuŗu gandrīz visām Itālijas kolonijām faktiski vajadzēja būt pakļautām Anglijas kontrolei. Proponēja proklamēt «neatkarīgu Libiju», kuŗa ietilptu Tripole un Kirenaika, neevakuējot britu karaspēku no šīs teritorijas. Proponēja organizēt arī «Lielo Somali», iekļaujot tanī Itālijas Somali un divas teritorijas uz Etiopijas rēķina (Ogadenu un «rezervētās teritorijas»), nododot «Lielo Somali» Lielbritānijas aizbildniecībai. Tādā kārtā Lielbritānijas koloniju imperija no jauna paplašinātu savas tiesības ziemeļu un ziemeļaustrumu Afrikā. Kā redzam, pēdējo paredzēja izdarīt ne tikai uz uzvarētās Itālijas rēķina, bet arī uz Etiopijas rēķina, kuŗa, kā zināms, ir Apvienoto Nāciju Organizācijas loceklis. Tādu plānu realizēšana tālāk nostiprinātu gandrīz monopolu Lielbritānijas stāvokli visā milzīgajā Vidusjūras un Sarkanās jūras rajonā. Šie britu plāni neizraisīja amerikāņu delegācijas kritiku. Gluži otrādi, visi priekšlikumi, kuŗi šķita Lielbritānijai nevēlami no tās monopolstāvokļa saglabāšanas un tālākās nostiprināšanas viedokļa Vidusjūrai, uzdūrās ne tikai britu, bet

arī amerikāņu enerģiskai pretestībai. Jautājums par Itālijas kolonijām palika neatrisināts, bet britu karaspēks joprojām pārvalda stāvokli šajās teritorijās un arī dažās Etiopijas teritorijās.

Jautājums par Itālijas-Dienvidslāvijas robežu un Triesti arī ierindojams Parīzes apspriedes galvenajās problēmās. Vienīgi Padomju delegācija atbalstīja šajā jautājumā Dienvidslāviju. Neviens neapstrīdēja, ka Dienvidslāvijas pretenzijas uz Julijas Kraiņu ir taisnīgas. Neviens neaizstāvēja pēc pirmā pasaules kara pieņemto lēmumu par Julijas Kraiņas nodošanu Itālijai. Visiem bija skaidrs, ka tā ir Dienvidslāvijas nacionālās teritorijas daļa, ka šajā teritorijā pārsvarā ir sloveņi un horvatī. Tomēr, saskaņā ar amerikāņu, britu un franču ekspertu priekšlikumu, Julijas Kraiņu saskaldīja divās daļās: austrumu un rietumu daļā. Pie tam kopā ar rietumu daļu, kas pēc franču projekta sastāda tikai nelielu Julijas Kraiņas daļu, Dienvidslāvijai atrāva Triesti, kas ir visas Julijas Kraiņas galva. Taču Triestes pilsētu, neraugoties uz italiešu iedzīvotāju vairākumu tanī, nevar atdalīt no Julijas Kraiņas, neizskatot svarīgas Dienvidslāvijas nacionālās intereses un nenodarot nopietnu ekonomisku zaudējumu pašai Triestei. Itālijas - Dienvidslāvijas robežas problēma palika neatrisināta. Bet pilnīgi skaidrs, ka tā prasa neatliekamu atrisinājumu mūsu kopīgā sabiedrotā — Dienvidslāvijas nacionālo interešu apmierināšanas garā.

Nedrīkst mazināt arī ekonomisko jautājumu nozīmi līgumā ar Itāliju. Jo vairāk tāpēc, ka citos miera līgumos rodas analogiski ekonomiska rakstura jautājumi. Miera līgumu sagatavošanas gaitā atklājās tendence, kas bīstama kara novājinātām valstīm, ciktāl angļu-amerikāņu kapitāls tiecas pakļaut savai ietekmei lielu un mazo valstu ekonomiku, bet tā saukto ekonomisko palīdzību šīm valstīm pārvērst šo mērķu realizēšanas ieroci. Mēs sastapām vēlēšanos ietilpināt līgumos daudzus ekonomiskus, finansiālus un citus pantus, kuŗus spēcīgās valstis var izmantot, lai uzspiestu savu gribu ekonomiski vājām, pie tam vēl pēc kara neatspirgušām valstīm. Parasti, pamatojot tādus priekšlikumus, min apsvērumus par tirdzniecības un citu aprobežojumu atcelšanas derīgumu, par rīcības brīvības piešķiršanu ārzemju kapitālam u. tml. No otras puses, padomju delegācija nevarēja ignorēt bijušo satelītu valstu nacionālās intereses, kuŗas tagad nostājušas uz demokrātiskas attīstības un ekonomiskas atdzimšanas ceļu, — ciktāl Padomju Savienība nevar atbalstīt jebkuŗu valstu tieksmi ekonomiski verdzināt citas valstis, kaut arī tās pirmajos kara gados bijušas ienaidnieka pusē. Nevar tiešām uzskatīt Itāliju vai kādu citu valsti, kas ir līdzīgā stāvoklī, kā kaut kādu koloniju, kur okupējošās valstis saimniekotu pēc sava ieskata, nerēķinoties ar šo valstu nacionālajām interesēm.

Daudz vērības veltīja jautājumam par «Līguma komisijas» nodibināšanu Itālijā no Savienoto Valstu, Anglijas, PSRS un Francijas pārstāvjiem. Pēc amerikāņu projekta «Līguma komisijai» 18 mēnešu laikā pēc miera noslēgšanas jāizpilda funkcijas, kādas tai uzliks miera līgums attiecībā uz dažādiem militāriem jautājumiem, reparācijām, restitūciju, kara noziedzniekiem u. t. t. Pie tam proponēja, lai komisijai būtu kā izpildu, tā arī tiesas pilnvaras, tas ir, lai tai būtu sevišķi plašas tiesības demokrātiskās ārvalsts teritorijā. Tās sevišķi plašās pilnvaras būtu pretrunā ar Itālijas valsts suverēnitāti, kuŗai pēc miera līguma parakstīšanas jānodod iespēja iestāties Apvienoto

Nāciju rindās. Padomju delegācija ieskatīja, ka komisijas nodibināšana ar izpildu un tiesas pilnvarām atgādinātu Itālijai kaut ko līdzīgu kapitulācijas režīmam, kas nekādi nav savienojams ar Itālijas valsts suverēnitātes principu. No mūsu puses aizrādīja arī, ka tādas komisijas nodibināšana ir pretrunā ar priekšlikumu par Parīzē parakstītā pamiera noteikumu atvieglošanu. Neizdevās vienoties arī šajā jautājumā. Jādama tomēr, ka tālākās pārdomas pārliecinās šī priekšlikuma autorus par to, ka nav lietderīgi prasīt «Līguma komisijas» nodibināšanu.

Kā zināms, pēc franču delegācijas ierosinājuma apspriedē apspriests arī jautājums par Vāciju. Francija atkal prasīja atdalīt no Vācijas Rūras, Reinas un Sāras apgabalus, bet Parīzes sesijā šā jautājuma apspriešana neizvērsās. No otras puses, amerikāņu delegācija ierosināja apspriest līguma projektu starp Savienotajām Valstīm, Lielbritāniju, PSRS un Franciju par Vācijas atbrūšanu un demilitārizāciju uz 25 gadiem senātora Vandenbergas pazīstamo priekšlikumu garā. Pie tam Birnsa kungs norādīja, ka vēl pagājušā gada decembrī, atrazdamies Maskavā, viņš jautājis Staļinam par pēdējā nostāju attiecībā uz tāda līguma noslēgšanas iespēju, un saņēmis principiālu piekrišanu. Tomēr jāievēro, ka Birnsa kungs te pieļauj zināmu neprecizitāti, jo decembrī Birnsa kungam vēl nebija tāda līguma projekta un tādā nevarēja būt Staļina «piekrišanas» neeksistējošam līgumam, un lieta aprobežojās toreiz tikai ar īsu domu apmaiņu par savstarpīgas palīdzības līguma ideju gadījumam, ja atjaunos vācu vai japāņu agresiju. Bet līguma projekts, ko Birnsa kungs iesniedzis vēlāk, izslēdz jautājumu par savstarpīgo palīdzību pret vācu un japāņu agresiju, traktē vienīgi atbrūšanu un kaut kāda iemesla dēļ apiet šo svarīgos lēmumus attiecībā uz Vāciju, kuŗus sabiedrotie pieņēmuši Teherānā, Jaltā un Berlīnē, un var vājināt starpsabiedroto kontroli, kuŗas nolūks nepieļaut Vācijas agresijas atdzimšanu, kurpretī tādas kontroles vājināšana, protams, pilnīgi nepieļaujama. Padomju delegācija izteicās par to, lai attiecīgās valdības iepriekš iepazītos ar līguma projektu un lai lēmumu par šo līgumu nepieņemtu steigā. Jo vairāk tāpēc, ka Birnsa kungs paskaidroja, ka šis līgums var stāties spēkā vienīgi pēc miera līguma parakstīšanas ar Vāciju, bet Vācijā, kā zināms, nav pat tādas valdības dīgļa, ar kuŗu varētu noslēgt miera līgumu. Lūk, tāpēc padomju delegācija iesniedza citu priekšlikumu. Viņa norādīja, ka, iekāms runāt par jauno līgumu attiecībā uz Vācijas atbrūšanu un demilitārizāciju, jāpārbauda, kā izpildīti agrākie sabiedroto lēmumi par Vācijas atbrūšanas realizēšanu. Šo priekšlikumu beidzot arī pieņēma. Un pašlaik Kontroles Padome Vācijā apspriež praktiskos pasākumus, lai nodibinātu tādu komisiju, kas visās Vācijas okupācijas zonās pārbaudītu, kā tieši praksē realizēta Vācijas bruņoto spēku atbrūšana gada laikā, kas pagājis pēc Vācijas kapitulācijas. Jādama, ka šī pārbaude palīdzēs precīzi izpildīt Vācijas kapitulācijas noteikumus un izstrādāt tālākos pasākumus drošības garantēšanas interesēs Eiropā.

Burtiski Parīzes apspriedes noslēguma priekšvakarā Birnsa kungs iesniedza vēl vienu projektu, — šoreiz iesniedza projektu šā gada novembrī sasaukt sabiedroto konferenci, lai izskatītu miera līgumu ar Vāciju. Šis priekšlikums nāca sevišķi negaidīts tāpēc, ka līdz šim ne Birnsa kungs, ne arī kāds cits nebija iesniedzis priekšlikumus jautājumā par tādu miera līgumu, nerunājot jau par to, ka vēl neek-

V. M. Molotova paziņojums

padomju preses pārstāvjiem par Ārlietu Ministru Padomes Parīzes apspriedes rezultātiem

sistē tāda Vācijas valdība, ar kuru varētu noslēgt miera līgumu. Sakarā ar to var atgādināt, ka Padomju valdības galva J. V. Staļins vēl pagājušā gada jūlijā iesniedza Berlīnes konferencē priekšlikumu izveidot kaut kādu centrālu visas Vācijas administrāciju. Citi Berlīnes konferences dalībnieki toreiz izteicās pret šā jautājuma apspriedšanu. Kopš tā laika nevienš neieerosināja šo jautājumu. Tādā stāvoklī dabiski, ka Birnsa kunga priekšlikumu sasaukt konferenci miera līguma izskatīšanai ar Vācijas Parīzes apspriedē nevarēja pieņemt. So jautājumu, protams, arī nevar atrisināt steigā.

Ko pauž Parīzes apspriedes rezultāti?

Apspriedes rezultāti rāda, ka, apspriežot pirmo piecu miera līgumu projektus, atklājās zināmas domstarpības starp valdībām, kuras atbildīgas par šo līgumu sagatavošanu. Pie tam izrādījās, ka miera līgumu projektos ar Rumāniju, Bulgāriju, Ungāriju un Somiju, kur galvenā atbildība dabiski gulstas uz Padomju Savienību, palikušas tikai dažas domstarpības, kuras nevajaga pārspīlēt. Turpretim miera līguma projektā ar Itāliju, kur galvenā atbildība gulstas uz Lielbritāniju un Amerikas Savienotajām Valstīm, palika nesaskaņoti vairāki ļoti svarīgi jautājumi. Arī šajā gadījumā Padomju Savienība spēra vairākus soļus pretim kopīgās vienošanās panākšanai. Vairāki taga atvieglot beidzot panākt vienošanos arī šajā projektā.

Parīzes apspriede parādīja, ka ir arī pilnīgi nevēlamas tendences miera līgumu sagatavošanā. Izrādījās, ka dažās amerikāņu aprindās proklamētais tā sauktais «uzbru-

kums miera interesēs» dažkārt izpaužas vienkārši vēlēšanās uzspiest divu valdību gribu trešās valsts valdībai. Tā tas, piemēram, izrādījās jautājumā par Itālijas koloniju likteni, kur Padomju Savienība bija ar mieru pilnīgi atteikties no savām pretenzijām, un tomēr amerikāņu un britu delegācijas, izveidojušas savu starp bloku, nedeva iespēju pieņemt saskaņotu lēmumu. Jautājumā par Itālijas reparācijām mēs atkal uzdūrāmies angļu-amerikāņu blokam, kas arī te attīstīja nevis «uzbrukumu miera interesēs», bet uzbrukumu Padomju Savienībai. Apvienotajās blokā, vēlēdamās uzspiest Padomju Savienībai savu gribu, amerikāņu un britu delegācijas negribēja ievērot likumīgās Padomju Savienības vēlēšanās un izjauca saskaņota lēmuma iespēju arī reparāciju jautājumā.

Parīzes apspriede parādīja līdz ar to, ka dažu valstu mēģinājumi uzspiest savu gribu citai valstij dabiski rod pretspāru. Neviena sabiedrotā valsts, kas sevi cieni, nepieļaus, protams, lai kāda cita valsts uzspiestu tai savu gribu. Tieši pie šīm valstīm pieder Padomju Savienība, kura, no otras puses, pietiekošā mērā parādījusi tieksmi saskaņot savu rīcību ar citām valstīm kā kara laikā — sabiedroto uzvaras interesēs, tā arī pēc kara — droša miera un tautu drošības garantēšanas interesēs.

Dažreiz saka, ka grūti novēlēt robežu starp tieksmi pēc drošības un tieksmi pēc ekspansijas. Tiešām, dažkārt grūti to izdarīt. Piemēram, kādas Amerikas Savienoto Valstu drošības intereses diktē prasību pēc kara bāzes Islandes salā? Acīm redzot runa te nav par

Savienoto Valstu drošības garantēšanu, bet par pavīsam citāda veida tieksmēm. Pasaules prese pilnā ziņā par to, ka dažas aprindas Savienotajās Valstīs, blokā ar saviem draugiem Lielbritānijā, cenšas nodibināt kara flotes un kara aviācijas bāzes visās zemeslodes daļās — Klusā un Atlantijas okeana salās, Rietumu un Austrumu puslodes valstu teritorijās. Ne par velti dažās valstīs kādas spēcīgas valsts jaunās imperiālistiskās pasaules kundzības sludinātāji guvuši tagad lielu svaru, un, nekautrēdamies oficiālā senātoru un deputātu stāvoklī, bazūnē par saviem ekspansijas plāniem, kūda uz jauniem agresīviem kariem, vieglprātīgi neievērojot pamācību, ko sniedzis imperiālistiskās Vācijas un tās pasaules kundzības plānu kauna pilns sabrukums. Nākotne tagad nav šo kungu pusē, bet to tautu pusē, kuras, tāpat kā Padomju Savienība, tiecas pēc stabila miera un savas drošības intereses saista ar citu miermīlīgo tautu drošības interesēm.

Dažu spēcīgu valstu tieksme uzspiest savu gribu citām tautām būs novērojama arī turpmāk, bet attiecībā uz Padomju Savienību kā agrāk, tā arī turpmāk šie mēģinājumi lemti neveiksmei. Tikai tieksme uz draudzīgu sadarbību, kur nav runas par kādas vienas valsts vai divu valstu gribas uzspiešanu otrai valstij, var nodarēt par drošu pamatu attieksmju attīstībai starp Padomju valsti un citām zemēm. Var nešaubities par to, ka šos starptautiskās sadarbības principus aizvien vairāk atzīs arī citas demokrātiskas valstis.

Kā zināms, kara laikā radusies noteikta kārtība, kā pieņemt sabiedroto starpā saskaņotus lēmu-

mus. Teherānas, Jaltas un Berlīnes konferencēs, tāpat kā 1943. gada Maskavas konferencē, pieņēma saskaņotus, vienprātīgus lēmumus ļoti svarīgos jautājumos. Šie lēmumi pieņemti, nevis uzspiežot vienai valdībai citu valdību gribu, bet draudzīgas vienprātības un savstarpīgas saprašanās kārtībā. Šī sadarbības metode devusi pozitīvus rezultātus. Tagad dažās aprindās novērojama tieksme lauzt šo kārtību. Notiek aizvien jauni mēģinājumi rīkoties pretēji šai, sevi attaisnojušai darba metodei. Parīzes konferencē likts priekšā negaidīt, kamēr valdības, kas apņēmās sagatavot miera līgumu projektus, tos saskaņos. Lika priekšā nesaskaņotus projektus nodot tieši apspriešanai miera konferencē, kur jāsanāk pārstāvjiem no 21 valsts, un tur sākt strīdu un cīņu. Padomju delegācija noraidīja šos mēģinājumus, kas lauza sabiedroto kopējā darbā izveidojušos principus. Pēc Parīzes konferences Birnsa kungs izvirzīja jaunu plānu, kas iet vēl tālāk. Tas liek priekšā nodot Apvienoto Nāciju organizācijai to miera līgumu projektu caurskatīšanai, kuras nebūs panākta vienošanās, kaut gan, kā zināms, šai organizācijai nav nekādas saskares ar miera līguma jautājumiem. Tas ir vēl viens mēģinājums lauzt pēdējos gados nostabilizējušos saskaņotā darba kārtību un izmantot spiedienu, draudu un iebiedēšanas metodi. Šis iebiedēšanas bezspēcība attiecībā uz Padomju Savienību ir acīm redzama un daudzreiz jau pierādīta. Bet šādi mēģinājumi liecina, ka dažās ārzemju aprindās pastāv stipra tieksme lauzt pēdējos gados nostabilizējušos kopīga darba principus ar Padomju Savienību un citām demokrātiskām

valstīm un mēģināt izmantot attieksmēs ar PSRS un citām valstīm tādas metodes, kas svešas normālām attieksmēm valstu starpā. Visiem jau zināmi mēģinājumi iesaistīt šajos pasākumos Apvienoto Nāciju organizāciju. To var darīt, ja nerēķinās ar risku — sagraut Apvienoto Nāciju organizācijas autoritāti, aizraujošies ar savien jaunu un jaunu balsu kombināciju izmantošanu starptautiskajā organizācijā. Tādā pieņēmī mums ir, un nevar noliegt, ka Drošības Padomes prestižs jau piedzīvojis nopietnus pārbaudījumus.

Viss tas liecina, ka pirmo miera līgumu sagatavošana jau atdūrusies uz lielām grūtībām. Šīs grūtības nav nejausās. Dažās aprindās ārzemēs pastāv tieksme atbīdīt Padomju Savienību no goda vietas starptautiskajās lietās, ko tā pelnīti ieņem, un kaitēt PSRS starptautiskajam prestižam. Bet tā var rīkoties tikai tuvredzīgas reakcionāras aprindas, kam lemta neveiksme. Šīs aprindas nespēj saprast to, ka Padomju valsts, kas iznesusi uz saviem pleciem galveno cīņas smagumu par cilvēces glābšanu no fašisma tiranijas, pelnīti ieņem tagad starptautiskajās attieksmēs tādu stāvokli, kas atbilst lielu un mazu valstu līdztiesības interesēm viņu centienos pēc miera un drošības. Sargājot Padomju Savienības likumīgās intereses un draudzīgas sadarbības principus ar citām demokrātiskām valstīm, atvairot imperiālistiskos reakcionāros centienus, vienalga, no kurienes tie nākta, — Padomju Savienība pilnīgi pārliecināta par savas politikas pareizību, kas veicina miera un cilvēces progresa aizstāvēšanai.

Krievu klasiskās drāmaturģijas skatei veltītās konferences nobeigums

25. maijā Rīgā izbeidzās konference, kurā Baltkrievijas, Lietuvas, Igaunijas, Kareļu-Somu un Latvijas republikas mākslas darbinieki apsprieda un vērtēja krievu klasiskās drāmaturģijas skates rezultātus.

Par vienu no nozīmīgākajiem momentiem konferencē izvērtās mākslas kritiķa J. Surkova plašais referāts «Padomju teātris — krievu klasiskā teātra pēcnācējs».

«Padomju vara vienmēr ir uzskatījusi, ka strādnieku šķira ir likumīgākais mantinieks visam labākajam, kas gađu simtiem ilgā attīstības gaitā radīts cilvēces kultūras vērtību krājums,» teica referents. Tāpēc padomju teātra attiecības pret klasiskajām vērtībām, pret klasisko teātri pieder mūsu kultūras un mākslas dzīves svarīgākajiem jautājumiem. Ar krievu klasisko lugu sāka darbu padomju teātris savas pastāvēšanas pirmajās dienās, kad darba ļaudis ieročiem rokās cīnījās par padomju varu, klasiskā luga arī šodien ir mūsu teātru repertuāru pamatā. Svarīgi atzīmēt, ka vēl nekad līdz šim krievu klasiskā luga nav atklāta tik pilnīgi un tik plašā auditorijā kā šīs dienas padomju teātri.

Padomju teātra interese par krievu klasiskajām lugām, tāpat kā par pārējo klasisko literatūru, radusies pilnīgi dabiski, dzīves nepieciešamības diktēta. Krievu literatūra izaugusi varonīgā cīņā pret apspiedējiem, cīņā par brīvību un taisnību. Nevienā citu tautu literatūrā neizpaužas tik spēcīga mīlestība un cieņa pret cilvēku, kā mēs to redzam krievu literatūrā. (Ne velti tā izpelnījies pasaules sirdsapziņas apziņojumu.) Tāpēc Puškina, Lermontova, Gogoļa, Turgeņeva, Tolstoja, Dostojevska, Ostrovska, Čehova, Gorķija un citu lielo krievu rakstnieku darbi vienmēr būs tuvi un nepieciešami padomju tautai. So rakstnieku nesalužamā ticība cilvēkam mums jo sevišķi dārga šodien.

Referāta nobeigumā b. J. Surkovs analizēja Gorķija lugas «Jegors Buličovs un citi» inscenējumu Latvijas PSR Valsts Dailes teātri. Šo inscenējumu referents atzina par krievu teātra

mākslas sasniegumu, kas dara godu teātrim un visai republikai.

Šai pašā dienā sākās atsevišķu republiku pārstāvju ziņojumi par krievu klasiskās drāmaturģijas skates gaitu attiecīgajās republikās. Runāja Baltkrievijas PSR Mākslas lietu pārvaldes teātru daļas vadītājs b. V. Nefjeds un Igaunijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Nopelniem bagātais rakstnieks J. Sempers.

Konferences trešajā dienā ziņojumi turpinājās. Kareļu-Somu PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks S. Kolosevski iepazīstināja klausītājus ar Kareļu-Somu teātru darbību. Līdzīgu referātu par skates gaitu Lietuvas PSR nolasiņa Viļņas drāmas teātra galvenais režisors Nopelniem bagātais mākslas darbinieks B. Dauguvietis. Par latviešu teātru sasniegumiem krievu klasiskās drāmaturģijas skate referēja Nopelniem bagātais kultūras darbinieks prof. R. Peiše. Viņš sīki analizēja katru teātra un atsevišķu mākslinieku darbu.

Referātiem sekoja dzīvas debātes. Tās ievadīja Jakuba Kolasa vārdā nosauktā Vitebskas drāmas teātra režisors Nopelniem bagātais mākslas darbinieks, Staļina prēmijas laureāts N. Loiters, kura iestudētā Gogoļa luga «Revidents» šajā skatei guva vislabākos panākumus Baltkrievijā. Viņš iesniedza vairākus ierosinājumus par līdzīgu konferenču darba organizēšanu nākotnē. Vēl debatēs piedalījās Latvijas PSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks Ed. Smilģis un igauņu teātru kritiķis Kangro-Pols.

Konferences nobeigumā dienas darba ievadījumā viesus Latvijas teātru biedrības vārdā apsveica Tautas mākslinieks R. Bērziņš. Jankas Kupalas vārdā nosauktā, ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā Minskas drāmas teātra aktrise Tautas māksliniece b. Zdanoviča stāstīja par savu darbu, gatavojoties Gorķija un Ostrovska lugu inscenējumiem šajā skatei. Darbs krievu klasiku lugās, teica runātāja, ir labākais aktiera audzinātājs. Krievu klasiku lugas spēlējot, nepietiek ar spožu tehniku, ar izkoptu žestu un runu. Aktierim jāprot visā dziļumā atklāt te-

lojamās personas dvēseli. Tikai tad skatītājs būs apmierināts.

Nopelniem bagātais mākslas darbinieks B. Dauguvietis ierosina, līdzīgas skates rīkot nākotnē, sastādīt īpašu komisiju, kurā piedalītos visu republiku pārstāvji. Šai komisijai būtu jāiepazīstas ar skates gaitu visās republikās un nobeiguma konferencē jāsniedz objektīvs vērtējums. Tallinas teātra «Estonia» režisors Heino Ūli iepazīstināja klausītājus ar igauņu operas attīstību.

Dzīvu interesi modināja Baltkrievijas PSR Tautas mākslinieka L. Rochļenko runa. Viņš Jankas Kupalas vārdā nosauktajā Minskas drāmas teātri skatei sagatavojis Ostrovska lugas «Viļki un avis» uzvedumu. L. Rochļenko arī kritizēja Ostrovska «Bez vainas vainīgo» izrādī Latvijas PSR Krievu drāmas teātri. Pēc runātāja domām, lugu inscenējot, nav izprasta Ostrovska doma, tāpēc izrādē izveidota idejiski šaura, pārāk sentimentāla.

L. Rochļenko atzinīgi novērtēja Gorķija lugas «Jegors Buličovs un citi» inscenējumu Dailes teātri un Ostrovska lugas «Viļki un avis» inscenējumu Drāmas teātri. Jegora Buličova lomas veidojumā viņš lēteica spītīgāk izteiktu intelektuālitāti. Runātājs iebilda arī pret Čugunova, Kupavinas un Murzaveckajas lomas traktējumu «Viļkos un avis».

Par savu darbu Ostrovska «Viļkos un avis» un «Vēlāji mīlā», gatavojoties skatei, stāstīja Baltkrievijas PSR Tautas mākslinieks G. Gļebovs. Viņš izteica vēlēšanos, lai iespējami tuvu nākotnē noorganizētu baltkrievu teātru viesizrādes Rīgā. Vēl debatēs piedalījās rakstnieks Jūlijs Vanāgs un prof. R. Peiše.

Plašā nobeiguma runā krievu klasiskās drāmaturģijas skates gaitu un konferences darbu novērtēja Vissavienības Mākslas lietu komitejas republikānisko teātru daļas vadītājs b. A. Platonovs. Viņš atzīmēja, ka tagadējā konferencē likusi pamatu ciešai draudzībai un sadarbībai starp piecu padomju republiku mākslas darbiniekiem, tāpēc tai būs liela pozitīva nozīme nākotnē. Konferencē izpauzās krievu un latviešu

kritika. Tā lielā mērā palīdzēs novērst līdzšinējos trūkumus, pacelt padomju teātra mākslu vēl augstākā līmenī.

No 37 teātriem, kas darbojas šajā konferencē pārstāvētajās piecās republikās, krievu klasiskās drāmaturģijas skatei piedalījās 24 (starp tiem — visu republiku lielākie, vadošie teātri). Šie 24 teātri devuši 26 uzvedumus. Rādītas Gogoļa, Ostrovska, Čehova, Turgeņeva, Gorķija, Al. Tolstoja lugas. Visumā teātri savam uzdevumam piegājuši nopietni, tāpēc arī radīti vairāki ļoti vērtīgi uzvedumi. Gadījušās arī neveiksmes.

Runas turpinājumā b. A. Platonovs analizēja skates sasniegumus katrā republikā atsevišķi. Par labākajiem uzvedumiem Latvijas republikā runātājs atzīst Gorķija lugu «Jegors Buličovs un citi» — Dailes teātri un Ostrovska «Viļkos un avis» — Drāmas teātri. Augstā mākslinieciskā līmenī skates sākumā turējās Gogoļa luga «Precības» Jelgavas teātri. Pašlaik šī uzveduma kvalitāte noslīdējusi.

Labākais uzvedums Baltkrievijā ir Gogoļa «Revidents» Vitebskas drāmas teātri. Atzinīgi vērtējamas arī Ostrovska lugu «Viļki un avis» un «Vēlāji mīlā» izrādes Minskas drāmas teātri. Ar Al. Tolstoja «Caru Fjodoru» redzamā vietā izvirzījies Krievu drāmas teātris Grodņā. Vairāki teicami baltkrievu teātri skatei nav varējuši piedalīties materiālu grūtību dēļ.

Kara gados ļoti smagi cietusi Kareļu-Somu PSR teātru saimniecība. Republikas nacionālais teātris vēl līdz šim spiesti darboties Oļopecā. Ar materiālām grūtībām lielā mērā izskaidrojama un attaisnojama šī teātra neveiksmīgā piedalīšanās skatei. Toties lieliskas izrādes izdevās sagatavot Petrozavodskas krievu drāmas teātrim, kas rāda Gorķija «Vecos», Turgeņeva «Mūžnieku lūdu» un Ostrovska «Ienesīgo vietu». Jau jūnija sākumā teātris viesosies Maskavā.

Sekmīgi skatei piedalījušies arī igauņu lielākie teātri — «Estonia» ar Ostrovska lugu «Arī gudrajem sava vienībasība» un Rubinšteina operu «Demons». Tallinas drāmas teātris un Tar-

tu «Vanemuines» teātris ar Gorķija «Sikpilsoneim». Ipaši iepriecināja pareizā Gorķija izpratne, ko rādīja Tartu teātra jaunais kolektīvs.

Biedrs A. Platonovs arī kritizēja Lietuvas PSR mākslas dzīves vadītājus, kas skates sagatavošanai piegājuši pavirši, bez vajadzīgās atbildības sajūtas. Vienīgi režisors B. Dauguvieša vadītais Čehova «Ķiršu dārzs» uzvedums Viļņas drāmas teātri atzīstams par pieņemamu. Neveiksmes izlabošanai lietuviešu teātriem atļauts krievu klasiskās drāmaturģijas skatei turpināt.

Skates gaitā izcēlas spējas parādījuši daudzi aktieri. Uzslavu izpelnījušies šādi mākslinieki: Baltkrievijā — Zdanoviča, Gļebovs, Vladimirsks, Zvezdočotovs, Iljinskis, Pekurs, Drukers, Orlovs; Igaunijā — Karms, Laurs, Ūli, Usiks, Runge, Kaitets, Suorogs, Irds, Tamula; Kareļu-Somu republikā — Lebedevs, Smirnovs, Fedjaeva, Čapligns, Šibujevs, Mnacankovs; Lietuvā — Dauguvietis; Latvijā — Filipsons, Lilita Bērziņa, Valters, Osis, Amtmanis-Briedītis, Dagnija Amtmane, Merca, Barone, Murnieks un nesen mirušais Teodors Lācis.

Ar pareizo lomas izpratni, ar nopietno iedziļināšanos krievu tautas dvēselē šie mākslinieki apgāzuši maldīgo ieskatu, ka tikai krievu teātri spēj dot pilnvērtīgas krievu klasisko lugu izrādes.

Tagadējā skate ir bijusi teicams sasniegums plašai un nopietnai nacionālo teātru iepazīstināšanai ar krievu klasisko drāmaturģiju, ar krievu tautas kultūru. Sevišķi nozīmīga šī saskare ir jaunajām Baltijas padomju republikām. Tā darīs bagātāku jauno padomju republiku kultūru, veicinās strauju mākslas dzīves uzplaukumu.

Nobeigumā konferences dalībnieki vienbalsīgi pieņēma tekstu apsveikuma vēstulei biedram Staļinam. Apsveikuma vēstulei nosūtīja arī Vissavienības Mākslas lietu komitejas priekšniekam biedram Črapčenko.

Konferencē slēdza Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks b. Fr. Rokpelnis.

IVANS FRANKO

Ivans Franko ir viens no visiemilotākajiem Ukrainas rakstniekiem. Viņa slavenais vārds stāv līdzās Sevčenko, Kocjubinska, Lešjas Ukrainas vārdiem. Ukrainas uzticams dēls, nesavtīgs cīnītājs par savas tautas brīvību un laimi, kā tādu Franko pazīst Ukrainas tauta un par to viņu godinās paaudžu paaudzēs. Rakstnieka darbi ir iegājuši Ukrainas kultūras zelta fondā. Rakstnieka dzeja un proza ir cēls un varens ierocis brīvību mīlošas tautas rokās. Visu mūžu dzejnieks sapņoja par to dienu, kad visa ukraiņu zeme un daudzcietašā tauta būs atkal apvienota vienā brīvā valstī. Viņa dedzīgie patriotiskie daiļdarbi ir ne mazums sekmējuši šo tautas mūžseno ilgu un tieksmu piepildīšanu.

Tēvijas kara dienās dzejnieka patriotiskā darbi skanēja ar jaunu spēku un palīdzēja tautai cīņā pret neganto ieinādnieku, kurū tik dziļi ienida un nīcināja Franko. Lielā rakstnieka darbi ir bijuši un vienmēr paliks neizmēlama patriotisma, uzticības un milas avots savai tautai un dzimtenei.

Sarkanā Armija atbrīvoja Ukrainu no brūnā mēra. Sarkanās Armijas kavāri atbrīvotāji nolika Ljovā uz dzejnieka kapa vainagu kā milas un atziņas zīmi Ukrainas lielajam pilsonim un dziesminiekam.

Ivans Jakovļevičs Franko dzimis 1856. gada 15. augustā Rietumukrainā — Galīcijā, Nagneviču sādā. Tēva kalvē pulcējās zemnieki, strādnieki. Franko bērna dvēselē dziļi iegula vārdi par grūto dzīvi, smago darbu. Viņš redzēja nabadzīgus laudis, klausījās viņu skumjajās dziesmās, un viņa sirdi uz visu mūžu iespaidās likteņa pabērnu tēli, viņu acis, kurās bieži iegailējās pretspāra ugunis, viņu tulznām klātās rokas. Un, droši vien, tāpēc gandrīz visos savos darbos Franko tik daudz apraksta strādnieku un nabadzīgo zemnieku rokas.

No bērnības viņš bija iemīlojis darbu, un maz ir tādu rakstnieku, kuŗi tā būtu apdziedājuši darbu, kā to darījis Franko. Literārais avots, no kuŗa viņš visu mūžu smēla radošo ierosmi, bija Sevčenko «Kobzars». Viņš zināja gandrīz visu «Kobzaru» no galvas. Vēlāk viņš iepazīstas ar Ļeva Tolstoja, Turgeņeva, Pomjalovska darbiem. Jau sko-

las gados viņš sāk rakstīt dzejas, drāmas, stāstus, tulkot no cittautu valodām.

1875. gadā Franko beidz ģimnaziju Drogobičā un iestājas Ljovvas universitātē.

Ar lielu aizrautību viņš lasa Beļinska, Čerņiševska, Hercena rakstus, iespiež žurnālā «Draugs» Čerņiševska romāna «Ko darīt?» tulkojumu, oriģinālvālodā iepazīstas ar Marksa «Kapitālu». Viņš iepazīstas arī ar ievērojamā ukraiņu zinātnieka un politiskā darbinieka Drugomanova atklātām vēstulēm, kas jaunatni aicināja mācīties no krievu un Vakarēiropas literatūras un rakstīt mātes valodā.

Tai laikā Austrija bija atdevusi Galīcijā dzīvojošo ukraiņu tautas daļu poļu šlachtas verdzībā un pēdējā, cenzdamās izpatikt valdošajām aprindām, iznīcināja ukraiņu visu progresīvo, nomāca katru revolūcionāras domas dziļi.

Biedrs Staļins XII partijas kongresā tā raksturo Austrijas valdības nacionālo politiku: «Austrieši tuvināja sev poļus, deva tiem privilēģijas, lai poļi palīdzētu austriešiem nostiprināt savas pozīcijas Polijā, un tas deva poļiem iespēju ņņaupt Galīciju. Tā ir sevišķa, gluži austriška sistēma — dažām tautībām dot privilēģijas, lai pēc tam «tiktu galā ar pārējām tautībām».

1877. gadā no Ljovvas Vinē pienāca denūciācijas, un Franko pirmo reizi arestēja kā sociālistu un ieslodzīja cietumā. No šī laika Franko līdz pat sava

mūža pēdējām dienām nevarēja vairs atbrīvoties no policijas uzraudzības. Bet ne cietumi, ne grūtā dzīve, ne «patentēto nacionālistu» apmelojumi nespēja viņu salauzt.

Pēc iznākšanas no cietuma Franko nopietni studē Marksa «Kapitālu». Viņš pēti Galīcijas ekonomiku, strādnieku dzīvi un raksta daiļdarbus par proletāriāta dzīvi un cīņām. Savos darbos viņš atklāja strādnieku sausmīgo ekspluatāciju, parādīja kapitālistu plēsonu tēlus. Viņš bija pirmais Ukrainas rakstnieks, kuŗš dziļi un spēcīgi parādīja strādnieku dzīvi Borislavas naftas rūpnīcās.

1879. gadā Franko rediģēja poļu strādnieku avīzi «Darbs». Viņa vārds bija populārs Ljovvas ukraiņu, poļu un ebrēju strādnieku vidū. Viņš kopā ar nedaudziem tuviem cilvēkiem raksta programmu Austrumgalīcijas ukraiņu un poļu sociālistiem, tulko Marksa «Kapitālu» 24-to nodaļu ukraiņu valodā un vairākus Engelsa rakstus ukraiņu un poļu valodās.

1887. gadā viņš izdod brošūru «Ko grīb Galīcijas strādnieki?». 1890. gadā nāca klajā viņa stāsti «Ar sviēdriem vaigā». Pēc tam viņš izdod jaunu papildinātu krājumu «Kalngali un ielejas», — it kā rezumēdams savu ilgo rakstnieka darbu. 1893. gadā iznāk viņa luga «Zagtā laime». 1905. gada ietekmē Franko radīja savu lielāko daiļdarbu poēmu «Možus». Franko nomira 28. maijā, 1916. gadā, Ljovā.

Franko spalvai, pēc nepilnīgiem bibliogrāfiskiem datiem, pieder 4637 darbi — gan dzejas, gan proza, gan drāmaturģija, gan zinātniski raksti un daudzi krievu, vācu, angļu, franču un čehu literatūras klasiku tulkojumi.

Viņš bija enciklopēdiski izglītotš cilvēks, ievērojams zinātnieks. Tomēr vislielākais Franko nopelns Ukrainas tautas literatūrā ir viņa izcilie revolūcionāri demokratiskie daiļdarbi.

Milzīgais Franko literārais mantojums vēl maz izpētīts. Tikai tagad liels zinātnieku kolektīvs ķēries pie šī darba. Patlaban sagatavošanā Franko darbu akadēmiskais izdevums. Raksta arī pētījumus par viņa dzīvi un darbu.

Kopā ar Padomju Ukrainu PSRS tautas, Staļina draudzībā vienotas, godina lielā revolūcionārā, demokratiskā rakstnieka, cildenā ukraiņu tautas dēla piemiņu, kas visu savu mūžu atdevis darba tautai.

Ivana Franko dzejoļi

Biedriem no cieluma

Jau no rokām mēs nokratām važas,
Ko šai dzīvē bij ilgi mums nest,
Mūsu domas vairs nepazīst bažu:
Brāži, dzīvosim! — lūpas sak dvest.

Dzīvi dzīvosim pilnu un jaunu,
Labas jūtas kur sasildīs mūs,
Jo pār vilņiem reiz brāzmainiem, launiem
Malā laimīgā noklūt mums būs.

Cauri nelaime, verdzības brāzmām,
Cauri vētrām, kas grīb mūs šē šcst,
Sniegsim krastus, kur brālības blāzma
Un kur rīdiena cilvēkos aust.

Ne par tirāniem, dievu un caru,
Ne par pociem mums svēdrius būs liet,
Ne par asiņu sīcēju varu
Jaunās kaujās mums posties un iet, —

Mūsu mērķis ir cilvēces laime,
Gaišais saprāts, kam dievs ir jau lieks,
Mūsu mērķis ir brālīga saime,
Brīvais darbs tur un mīla un prieks.

Stipriem, drošiem šai cīņai mums celties,
Un ne mirkli vairs negurt pat tad,
Ja krit pirmpuķis, — tam pāri mums velties
Tikai atpakaļ soli — nekād!

Tā būs mūsu un pēdējā kauja,
Kur pret zvēriem tad cilvēki ies,
Kad pār zemi kā rītausma strauja
«Dieva valstība» nolaidīsies.

Bet ne mirkli mēs nelūgsim dievu:
«Tava valstība šurpu lai nāk!» —
Katra lūgšana izskan kā nieva
Tur, kur saprāts gaišs darboties sak.

Ne jau dievs dos šo laimības valsti,
Ne no debesīm svētais dos kāds,
Paši būsīm tās vorenie balsti,
Mūsu grība un darbi un prāts.

1878. gadā

Dod man, zeme

Dod man, zeme, šinis gados, kas drūmi,
Spēkus, ko tu savos dziļumos rod, —
Sardzē par brīvi lai nestāvu klūmi, —
Lāsi kaut dod!

Dod tu uguni, lai vārdi man kvēlo,
Dvēseles modināt dod tu man dziesmas,
Cīnīties mūžam par taisnību cēlo, —
Dod man liesmas!

Dod tu man siltuma, krūtīs kas cilda,
Lai tais sirdi, jūtas dziļāk es kļautu,
Dod man bezgalīgu milu, kas silda
Manu tautu!

Spēku dod rokām, lai jūgu prom sviēžu,
Skaidrās domas dod nestundā skarbā,
Lauj man strādāt, jo es grību un iešu
Tautas darbā!

1880. gadā

Atdzejojis Jānis Grots

KĀ ARODBIEDRĪBAS GATAVOJAS MĀKSLINIECISKĀS PAŠDARBĪBAS REPUBLIKĀNISKAI SKATEI

Arodbiedrību Centrālās Padomes prezidijs š. g. 4. aprīlī uzdeva visām arodbiedrību organizācijām enerģiski gatavoties mākslinieciskās pašdarbības republikāniskajai skatei, kas notiks no 3.—5. augustam Rīgā. Arodbiedrību organizācijas nekavējoties sāka reaģēt šo ACP prezidija lēmumu un jau aprīļa sākumā sarīkoja Rīgas drāmatisko kolektīvu skati. Skatē piedalījās 55 labākie Rīgas drāmatiskie kolektīvi ar 370 dalībniekiem. Skates laikā drāmatisko kolektīvu skaits pieauga par 75. Skate pierādīja, ka kolektīvi šogad daudz labāk gatavoties. It sevišķi jāatzīmē Poligrāfiskās rūpniecības strādnieku arodbiedrība, kas skatē parādīja 8 vienlīdz labi gatavotus kolektīvus. Lielu darbu paveikušas arī Tekstīl rūpniecības, Pārtikas rūpniecības, Metalrūpniecības un Dzelzceļu un transporta strādnieku arodbiedrības.

Skate pierādīja, ka mākslinieciskajai pašdarbībai ir arī nopietni trūkumi. Daži kolektīvi izgāja ar ļoti vāju repertuāru, kas pierādā, ka šo arodbiedrību republikāniskās komitejas saviem kolektīviem nebija sniegušas vajadzīgo palīdzību.

Mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem jānodibina ciešs kontakts ar Republikānisko Tautas mākslas namu, kas vienmēr sniedz nepieciešamo metodisko palīdzību.

Mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem vēl stipri jāceļ repertuāra idejiskais un mākslinieciskais līmenis. ACP Kultūras daļa kopā ar Tautas Mākslas namu uzaicina Rīgas teātru uzņēmēties šefību par labākajiem Rīgas mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem. Aicinājums atrada dzīvu atsaucību. Valsts Drāmas teātris vien uzņēmās šefību par 20 Rīgas drāmatiskajiem kolektīviem. Fabrikas «8. marts» drāmas kolektīvam turpmāk palīdzēs LPSR Nopelniem bagātā skatuves māksliniece Mirdza Smičena, fabrikas «Merino» kolektīvam — Emma Ezeriņa, tekstilfabrikas «Māra» kolektīvam — LPSR Nopelniem bagātā skatuves māksliniece Lilijs Erika, «Rīgas Audumam» — Ludvigs Bārs. Arī Dailēs, Krievu drāmas, Jaunatnes un Mūzikālās komēdijas teātri palīdz vairākiem Rīgas pašdarbības kolektīviem LPSR Operas un baleta teātris uzņēmis šefību par Ķeguma un VEF pašdarbības kolektīviem.

Nopietna palīdzība vajadzīga mākslinieciskās pašdarbības korjiem, orķestriem un deju kolektīviem. Te talkā jānāk Valsts Konservatorijai, Filharmonijai un mūzikas skolām.

Arī arodbiedrību klubiem cītīgāk jāgatavojas republikāniskajai mākslinieciskās pašdarbības skatei.

Ja ACP Centrālais strādnieku klubs, Poligrāfiskās rūpniecības strādnieku Centrālais klubs, VEF klubs savus kolektīvus gatavo ļoti rūpīgi, tad Būvstrādnieku arodbiedrības klubos šodien ir pilnīga bezdarbība. Pilnīgi neapmierinoši skatē gatavojas arī Liepājas arodbiedrību Centrālais klubs, kuŗā strādā tikai 2 drāmatiskie kolektīvi ar 20 dalībniekiem. Vāji skatē gatavojas arī pārējās Liepājas arodbiedrības, kas spējušas visā pilsētā noorganizēt tikai 14 pašdarbības kolektīvus. Liepājas arodbiedrību pilsētu komitejām jāizmanto arī tā palīdzība, ko sniedz Liepājas Mūzikāli drāmatiskais teātris. Skatei ar daudz lielāku enerģiju jāgatavojas arī Daugavpils un Rēzeknes laukstrādnieku arodbiedrību klubiem, kam būtu jāņem piemērs no Ventpils arodbiedrību Centrālā kluba, kura mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi skatei gatavojas ar lielu nopietnību.

Šinis dienās uz katru apriņķi izbrauc mākslas darbinieku brigādes, kas sniegs praktisku palīdzību skates organizēšanā. Mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem nekavējoties jāsaistās ar vietējām kultūras izglītības iestāžu nodaļām, pieprasot vajadzīgo palīdzību, ko varēs sniegt izbraukušie mākslas darbinieki.

29. jūnijā, kad sāksies mākslinieciskās pašdarbības skates pilsētu rajonos un pagastos, nav vairs tālu. Arodbiedrību organizācijām aktīvi jāpiedalās skates organizēšanā. Arodbiedrību pārstāvjiem jāpiedalās pagastu, pilsētu, apriņķu un novadu skates organizācijas komisijās. Jāpaskaidro visiem mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem skates organizācijas kārtība, jāpānāk, lai visi pašdarbības kolektīvi izstrādātu paredzēto repertuāru (obligātās dziesmas korjiem).

Katram uzņēmumam, katrai arodbiedrības vietējai komitejai jācenšas pēc iespējas labāk gatavot savus pašdarbības kolektīvus republikāniskās pašdarbības skatei. Lai šo uzdevumu varētu sekmīgi veikt, jānāk talkā arī uzņēmumu administrācijai, ļaujot pašdarbības kolektīvu dalībniekiem neatrūcēt apmeklēt mēģinājumus un sniegt nepieciešamo materiālo atbalstu. Turpmāk nevar vairs pieļaut stāvokli, ka tādos lielos uzņēmumos kā «Rīgas Audums», «Gaļas kombināts», «Sarkanā Zvaigzne», Rīgas vagonu rūpnīca u. c. pašdarbība nīkulo.

ACP 2. plēnams asi kritizēja kultūras darba trūkumus. Arodbiedrību kultūras darbiniekiem, darba vietu, pilsētu, apriņķu un republikāniskajām komitejām visiem spēkiem jāpūlas, lai tos trūkumus novērstu, tad arī arodbiedrību organizācijas godam sagatavosies republikāniskajai mākslinieciskās pašdarbības skatei.

J. Brodēlis,
ACP Kultūras daļas vadītājs

VECAIS STENDERS

Pirms pusotra gadu simta, 1796. gada 29. maijā Sunākstē pārtrūka dzīves pavediens turienes mācītājam un novada prāvestam F. Stenderam. Uz viņa kapa, pēc nomirēja vēlējuma, vēlāk pacēlās akmens plāksne ar latvisku uzrakstu: «Še aprakts G. F. Stenders. Latvis. Dzimis 1714., mir. 1796. ar savu gašpu». Tas notika laikmetā, kad latvieši smaka drausmīgākajā dzimtbūšanas jūgā, kad augstākajai šķīrai — Baltijas mužniekiem — zemnieki bija tikai valodā runājoši darba lopī, kurus mainīja pret dzīvniekiem, visādi spīdzināja, bendēja un morāliiski pazemoja, cik vispār vien cilvēku var pazemot.

Dzīvodams latviešu zemē, G. F. Stenders (saukts Vecais Stenders) sava mūža lielāko daļu veltījis darbam, kādam pievērsies gaužam retišam viņam līdzīgu baltu zvīruļu, baltvācu mužnieku, pulkā — proti, latviešu rakstu valodas izkopšanai, dažādu beletristiku, praktisku un zinātnu rakstu popularizācijai dzimtajā — latviešos. Ar Vecā Stendera vārdus saistās pirmo latvisku laicīgu satura grāmatu iznākšana, kas paredzētas nevis vāciešiem labākai latviešu valodas iemācīšanai (kā tas bija pie Menceļa, Firekera u. c. garīgiem rakstiem), bet tieši latviešu pašu lietošanai. Vecā Stendera dzejas («Zīņu lustes» 1774.—1784.), pasakas un stāsti («Jaukas pasakas un stāsti» 1766.), skolas grāmatas («Jauna ABC» un «Lasīšanas mācība» 1782., «Bildu Abice» 1787. g.); populāri zinātnisko rakstu grāmatas («Augstas gudrības grāmata no Pasaulies un Dabas» 1774.) ir pirmie latviskie laicīga satura raksti. Latviešu literatūrvēsturnieki un vēsturnieki Veco Stenderu raksturo kā «latviskas laicīgās literatūras nodibinātāju».

Bet daudzi maldīgi viņu novērtē kā 18. gadsimta racionālistu, tā saucamo «apgaismotāju», dažreiz gandrīz vienādojot tā darbību ar franču buržuāziskās revolūcijas ideologu Ž. Ruso, Didro, Voltēra u. c. darbu (sal. L. Bērziņa «Latviešu literatūras vēsture», II sēj., un T. Zeiferta «Latviešu rakstniecības vēsture», I sēj.), kas ir gluži aplams uzskats. Nemazinot Vecā Stendera lo mu latvisku laicīga satura grāmatu radīšanā, arī to, ka viņš pašā dzimtbūšanas režīma kulminācijas laikmetā Latvijā lūkoja latviešus kaut nepilnīgi iepazīstināt ar sava laika ģeogrāfiju, kosmogrāfiju un dabas zinātnēm. Veco Stenderu mēs tomēr nevaram vērtēt kā sava laika «apgaismotāju» — racionālistu, tautas tiesību karotāju.

Apģaismotāji, kam, V. I. Leņina vārdiem sakot, ir «dedzīgs ienaidis dzimtbūniecību un visiem tās veidiem ekonomiskajā, sociālajā un juridiskajā laukā» (Ленин. Соч. Т. II, 314. lpp.), savā darbībā vērsās uz feodālās

iekārtas sagraušānu, uz dzimtbūnieciskās kustības iznīcināšanu. Lielā mērā šāda tipa cīnītājs Latvijā bija Garlībs Merķelis (1769.—1850.), kas savos «Latviešos» prasīja dzimtbūšanas likvidēšanu, sacīdams, ka «sava brāļa apspiedējs ir ļaunāks par visniknāko zveru».

Bet Vecais Stenders nerakstīja latviešiem grāmatas, necīnījās par latviešu dzimtļaužu izglītības līmeņa celšanu, lai latviešu tautai rastos atziņa un tā revolūcionārā kārtā saceltos pret mužniekiem. Viņš arī nesludināja dzimtbūšanas reformēšanu. Vecais Stenders centās vispirmā kārtā izkopt un pacelt latviešu zemnieku reliģisko (kristiešu) izpratni un samierināt latviešu dzimtvēlves ar pastāvošo dzimtbūšanas iekārtu, lai tie dzimtbūšanā prastu atrast sev laimi. Pēc viņa uzskatiem, latviešu zemniekos vispirms jānodibina krietnuma un saprātīguma jūtas, nodibinot tiem skolas, sarakstot grāmatas, pastiprinot baznīcas uzraudzību utt., un tad arī radiesies labāki saimnieciskie un tiesiskie apstākļi. Šie uzskati spilgti izpaužas Vecā Stendera pasakās un stāstos atsevišķiem sacerējumiem pievienotajās pamācībās. Piem., pasakā «Suns» viņš saka: «Kad verga laudis pret saviem kungiem sūdzēt uzņemtas, tad tas tiem neveicas...» utt.

Uz latviešu skološanu un izglītošanu («prāta cilāšanu» Stendera apzīmējums) Veco Stenderu neapšaubāmī bija pamudinājuši sava laika visai mužnieku šķīrai svarīgi ekonomiskie un politiskie motīvi: 18. gadsimts Eiropā ir rūpniecības, kapitālisma uzplaukuma sākuša laikmets, kad vajadzības pēc rāšanas kāpināšanas visās nozarēs

stipri pieaug. Pieaug arī pieprasījumi pēc Baltijas lauksaimniecības ražojumiem, un tādēļ mužniecība bija ieinteresēta apzinīgākā un intensīvākā dzimtvēlveku darbā. To varēja panākt tikai ar latviešu zemnieku ideoloģisku pakļaušanu mužniecībai. Tādēļ arī Vecais Stenders raksta latviešiem skolas grāmatas, sniedz populārus apcerējumus par dabu un kosmosu, uzjautrina viņus ar dziesmiņām un pasakām. Otrkārt — 18. gadsimta otrā pusē pāri Latvijai brāžas varena zemnieku nemienu vētra. Vidzemē tā pieņēma tādas apmērus, ka mužnieki pameta savas pilsis un bēga uz lieliem centriem (sal. C. Ф. Дюбок. Исторические записки 1942. г.). Šo vētru nevarēja aplūsināt ar lielgabalīem. To vajadzēja padarīt nekaitīgu ar laipnībām no kungu puses. Un, lūk, «Zīnges», kas, Stendera vārdiem sakot, «mēģina mācīt zemnieku sirdim maigāku jušanu» — runas par milu, dabas skaistumu, sadraudzību starp «augstiem un zemiem», par mieru un labklājību. Viņš iedarbojas nomierinot uz dumpīgajiem dzimtļaudīm. Un arī vācu mužniecības konservatīvajā daļā jebkādu zemnieku dzīves maiņu pretinieki tādēļ bija ar Stenderu mierā, slavēja viņu, cildināja to kā latviešu «literatūras nodibinātāju».

Vecā Stendera dziesmiņām, viņa pasakām un stāstiem ir latviešu grāmatniecībā pašreiz tikai literatūrvēsturiska nozīme. Sava laikmeta dzīvi viņi atspoguļo greizā spoguļi, neizteic latviešu tautas uzskatus, centienus un atziņas. Vecais Stenders gan pirmais tulkoja un sacerēja laicīgus latviešu rakstus un ievēda dzejā latviešu tautas dziesmām nepazīstamus pantmērus (kā jambu), taču saturā viņš turējās nost ro tautas pašas atziņām, no tās centieniem un tieksmēm. Bet to, kas bija darbs, pašas tautas radīts, viņas dziesmas un pasakas, sevišķi dziesmas, Vecais Stenders visādi apķarāja. nosaukdam par «blēnu dziesmām». Un tieši latviešu literatūras attīstībai un uzplaukumam Vecais Stenders sniedzis maz. Isti latviešu literatūra sākās tikai ar 19. gadsimtu, ar pašu latviešu stāšanos pie savu grāmatu radīšanas. Kas attiecas uz Vecā Stendera plašajām valodniecības grāmatām — Latviešu grammatiku (Lettische Grammatik 1761.) un latviešu vārdnīcu (Lettisches Lexikon 1789.), tad ar tām viņš vienīgi centās pakalpot saviem amatbrāļiem — mācītājiem, labāk apgūt latviešu valodu kungu ideoloģijas paušanai («lai tie mācītos no šīs grāmatas labāk apgūt latviešu cianu» — Lettische Grammatik). Doc. J. Niedre

Pēteris Sils

Sentence

Ja reizēm priecājies par sīku lietusi,
Ja liegi noglāsti tu baltu bērza tāsi,
Ir labi tas.

Ja mazais tavā dzīvē aizsedz lielumu,
Bet ja tu cita neredzi kā tikai
sīkumu,
Pats kļūsti mazs.

Preiļo, diēno vērs savu seju,
Tad atskārtīsi dzīves augšupeju,
Tad pats tu kļūsi liels.

Kultūras drive REPUBLIKĀ

Liepājas mākslinieki Ventspilī
Ventspilī viesojās Liepājas Mūzikāli drāmatiskā teātra trupa ar Pučini operas «Toska» izrādēm latviešu un krievu valodā un plašu koncerta programmu.
Atzīstamam un pelnīti panākumus guva ventspilnieku paziņas no agrākām viesizrādēm — mākslinieki Erna Kukaine un Pēteris Latiševs.

Drāmatiskās mākslas kursi
Ventpils arodbiedrību Centrālais klubs noorganizējis isus drāmatiskos kursus. Mācības notiek reizi nedēļā režisora E. Zeltmata vadībā. Pēc pārbaudījumiem kursanti saņems apliecinājumus.

E. Pakules un A. Daškova koncerts Dobelē

Dobeles nepilnā vidusskolā notika Nopelniem bagātu mākslinieku Elfrīdas Pakules un Aleksandra Daškova koncerts.

Koncerta programā bija arīja no operām, latviešu, krievu un cittautu komponistu darbi, latviešu un krievu tautas dziesmas.

Klavieru pavadījumus un atsevišķus klavieru solo sniedza doc. Hermanis Brauns.

Koncerti Valmierā

Valmieras nepilnā vidusskolas audzēkņu mākslinieciskās pašdarbības pulciņš bija sarīkojis koncertu. Drāmatiskā kopa uzveda R. Blaumaņa lugu «Pamāte». Koris izpildīja padomju komponistu un latviešu tautas dziesmas.

Nesen Valmierā ar koncertu viesojās Operas un baleta teātra soliste A. Cinka-Berzinska un Filharmonijas solists Tālis Matīss. Klavieru pavadījumu sniedza pianists Jānis Ķepītis.

Jauniestudējums Daugavpils Krievu drāmas teātrī

Daugavpils Krievu Drāmas teātris šīs dienas uzveda jauniestudējumu — V. Katajeva komēdiju «Atpūtas diena» režisores Cernajas vadībā. Galvenajās lomās: Cernaja, Jurlovs, Puzeps, Zakaznaja, Orlova. Dekorācijas gatavojis Fersters.

Kurzemes teātra pirmizrāde

Savai pirmajai izrādei Kurzemes Ceļojošais teātris bija izredzējis A. Griģu lugu «Uz kuru ostu?». Režiju vadīja Baumane.

Godinot skatuves mākslinieci Mildu Svēdi viņas 20 gadu skatuves darbības jubilejas dienā, teātris uzveda R. Blaumaņa lugu «No saldēnās pudeles» ar Mildu Svēdi Lavizes lomā.

Atklāts Jāņa Rozentāla muzejs

Saldū atklāts Jāņa Rozentāla muzejs. Lielais latviešu mākslinieks te radījis savus pirmos ievērojamākos darbus.

Muzeju atklāja partijas organizācijas sekretārs A. Biezais. Mākslinieks Taube iepazīstināja sapulcējušos ar Jāņa Rozentāla dzīvi un darbiem. Muzejā izstādītos eksponātus savācīs un saglabājis Rozentāla laikabiedrs Mārtiņš Vējš. Izstādītas sešas J. Rozentāla gleznas un vairāku citu mākslinieku darbi.

Gatavojas mākslinieciskās pašdarbības skatei Liepājā

Pagājušajā gadā Liepājas pilsētas un apriņķa mākslinieciskās pašdarbības

pulciņi republikāniskajā skatē piedalījās nevis konkursa izlases ceļā, bet gan tie, kas jau bija paspējuši noorganizēties.

Gada laikā daudz kas padarīts, un šogad uz republikānisko skati brauks labākie un vairāk sagatavotie pulciņi. Pašlaik pulciņi rosīgi gatavojas Kurzemes novada skatei, kas notiks no 20.—21. jūlijam Liepājā.

Liepājas gāzes, ūdens apgādes un kanalizācijas tresta drāmatiskais kolektīvs iestudējis A. Brodeles viecēlienu «Dēla pārnākšana». Rūpnieciskās «Tosmare» strādnieku deju ansambli gatavo tautas dejas. Skatei gatavojas arī «Tosmares» orķestris.

Visosīgāk gatavojas visi Liepājas strādnieku Centrālā kluba mākslinieciskās pašdarbības pulciņi. Kluba drāmatiskais kolektīvs Liepājas mūzikāli drāmatiskā teātra aktiera Sirmā vadībā iestudē A. Upīša viencēlienu «Darba dienests».

Tāšu pagasta tautas nama drāmatiskais pulciņš, ko vada b. Denisova, skatei gatavo Kvasņicka skeču «Notikums ar grāmatvedi».

Liepājas komjauniešu mākslinieciskā brigāde skatei gatavo J. Raiņa dziesmas «Tev, pamatšķira» montāžu un V. Luksa, M. Rudziņa, J. Vanaga un A. Sakses dziesmu deklamācijas. Brigādes drāmatiskā kopa iestudē K. Paustovska lugu «Laime», kurās režiju vada Liepājas Mūzikāli drāmatiskā teātra aktieris Locenietis.

Tukumā

Tukuma kultūras nama drāmatiskais ansamblis b. Zvidra režijā uzveda Kormova komēdiju «Nav vērts raudāt». Dekorācijas uzvedumam gatavojis E. Meļķis. Ar šo izrādi ansamblis viesojās arī Engurē.

Patlaban ansamblis gatavo jaunu iestudējumu mākslinieciskās pašdarbības skatē.

Ventspilī

Ventpils arodbiedrību Centrālā kluba drāmatiskā kopa iestudē Annas Brigaderes lugu «Raudupiete» un A. Cechova komēdiju «Lācis».

Pagājušajā gadā godalgotais kluba koris citīgi iestudē jaunās dziesmas, lai arī šogad republikāniskajā skatē varētu ieņemt vienu no pirmajām vietām. Bez tam arodbiedrību Centrālais klubs reprezentēsies vēl ar sieviešu dubultkvartetu, pūtēju orķestri un deklamatoriem.

Ventpils jūras ostas kolektīvs piedalīsies ar pūtēju orķestri, drāmatisko kopu un deklamatoriem; dzelzceļa mezglas darbinieki — ar drāmatisko kopu, pūtēju orķestri un akordeonistu; Ventpils zivju pārstrādāšanas fabrika — ar drāmatisko kopu, sieviešu dubultkvartetu un tautisko deju ansambli; kokzāģētava «Ventpils koks» — ar drāmatisko kopu un deklamatoriem. Pašdarbības skatē piedalīsies visu lielāko darba vietu pašdarbības kolektīvi ar 200 dalībniekiem. Būs prezentēta arī lietišķā māksla.

Tikpat intensīvs darbs noris arī pagastos — iestudē lugas, dziesmas, dejas, deklamācijas. Sevišķi labi gatavojas Užavas un Ventas pagastu pašdarbības pulciņi.

Puzes un Ugāles pagastu pulciņi ieslēgušies sociālistiskā sacensībā par labāku repertuāra sagatavošanu.

ŠOVASAR PADOMJU LATVIJĀ UZŅEMS TRĪS DOKUMENTĀLAS FILMAS

Rīgas kino chronikas studijas darbs vērsas plašumā. Līdz šim kino žurnālos «Padomju Latvija» bija attēlota vienīgi mūsu republikas dzīve un notikumi. Turpmāk kino žurnālus papildinās ar sīzietiem, kas attēlos dzīvi un notikumus pārējās padomju republikās un arī ārzemēs. Jauni, paplašinātie kino žurnāli uz ekrāna parādīsies jau tuvākajā laikā.

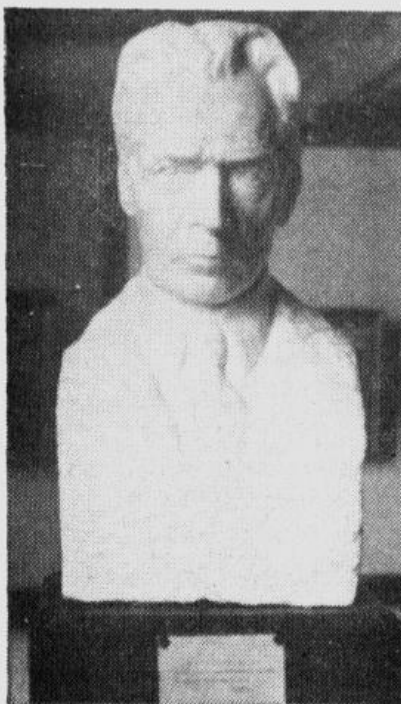
Bez kārtējiem kino žurnāliem Rīgas kino chronikas studija šovasar izgatavos trīs dokumentālas filmas: «Ligo», «Rīgas Jūrmala» un filmu par Padomju Latviju. Pirmās divas īsfilmas, trešā — pilnas metražas filma.

«Ligo» būs veltīta latviešu tautas tradicionālajiem svētkiem, kas filmā atspoguļosies visā krāšņumā ar dziesmām, dejām un senajām tautas tradīcijām. Filmēšanu vadīs kino režisors Nikolajs Karmazinskis. Masu

skatos piedalīsies Valsts filharmonijas deju ansamblis.

Otrā filma «Rīgas Jūrmala» rādīs mūsu kūrvieta ar tās vasarnīcām, atpūtas namiem un dzidniecības iestādēm, arī Ķemurus. Filmas uzņemšanu vadīs kino režisors Nina Goldenberga. Scenāriju sarakstījis žurnālists V. Jadinis.

Filmā «Padomju Latvija» redzēs mūsu republiku pēc Lielā Tēviņas kara — kā latvieši, citu brālīgo padomju tautu atbalstīti, atjauno un ceļ savu dzīvi, realizē Stalīna ceturtais piecades plānu. Filmas uzņemšanu ar savu bagāto darba pieredzi atbaistīs Maskavas ar Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā centrālā dokumentālo filmu studija. Darbā piedalīsies latviešu mākslas un sabiedriskie darbinieki. Filmēšanu vadīs Stalīna pirmjais laureāts kino režisors J. Kopaļins. P. P.

A. Skribnovskis — Tautas rakstniece Andreja Upīša krūšutēls

Arzemes

M. Andersens-Nekse par attiecību pārtraukšanu ar Franko Spāniju

Dānijas avīze «Friheten» publicējusi Martina Andersena-Nekses rakstu, kurā rakstnieks prasa pārtraukt attiecības ar frankistisko Spāniju. «Diez vai ir vēl kāda cita tauta, kas viena gadsimta laikā tik smagi ekspluatēta un apspiesta kā spāņu tauta, — raksta Nekse, — un, neraugoties ne uz ko, tā nav ļāvusi sevi salauzt. Spānijas pēdējo pusotra, divu gadsimtu vēsture ir nepārtraukta sacelšanās, dumpju, streiku, revolūciju virkne, kas vienmēr vērstas pret apspiedējiem — gan nacionāliem, gan svešiem. Napoleons nespēja pavergt spāņu tautu. Nepalīdzēja nekādas norunas ar baznīcas, militāristu un muižnieku pārstāvēto spāņu reakciju — viņš bija spiests atteikties no šī plāna, var teikt, ka Spānijā viņš ieguva vēl vienu naglu savam zārkam. To nespēja panākt arī Franko, neraugoties uz visciešāko sadarbību ar spāņu militāristiem, muižniekiem un baznīcu, ar Musolini un Hitleru!

Jau veselus 10 gadus spāņu tauta cīnās ar ļaunuma spēkiem. Šoreiz tai jāuzvar. To prasa cilvēcīgās taisnības un brīvības jūtas.

Izolējiet Franko, šo trešo un pēdējo elles pārstāvi, nožņaudziet viņu! Lietā ir ļoti vienkārša: katrai godīgai tautai savas labklājības vārdā jāizbeidz spāņu tautas ilgās ciešanas un jārealizē lozungs: «Pārtraukt attiecības ar Franko!»

Bulgārijas teātros

Pēc Bulgārijas atbrīvošanas no vācu okupantiem visās Bulgārijas saimnieciskās un kultūras dzīves nozarēs norisinās spraigs atjaunošanas un jaunrades process, kas it sevišķi spilgti izraisās teātros.

Pārmaiņas Bulgārijas teātros vispirms izpaužas repertuārā, kuļa galvenās temas tagad ir cīņa pret fašismu. Sofijas Tautas teātris izrādīja pazīstamā rakstnieka un sabiedriskā darbinieka Kruma Kjuļakova lugu «Cīņa turpinās» — lugu par drošsirdīgajiem bulgāriem, kas cīnījies par savas tautas patstāvību. Silti publika uzņēma K. Simonova lugu «Krievu ļaudis».

Bez tam pagājušajā sezonā Sofijas Tautas teātris izrādīja trīs oriģināllugas: Rašo Stojanova «Meistaruss», Jordana Jovkova «Porjanu» un agrāk pieminēto Kruma Kjuļakova lugu.

Gabrovas pilsētas Tautas teātris sezonu atklāja ar bulgāru klasiku, dzejnieka un dramatiķa Ivana Vazova darbu.

Sevišķi izcila vieta Bulgārijas teātru repertuārā ierādīta krievu dramaturģijai.

Pagājušajā gadā Sofijas publika bez «Krievu ļaudīm» redzēja vēl A. Ostrovska lugu «Ienesīgais amats», M. Gorkija «Ienaidniekus» un A. Korneičuka «Platonu Krečetu». Lielu panākumi Sofijas Operas teātrī bija «Jevgenijam Opēģinam», ko Bulgārijā pirmo reizi izrādīja jau 1920. gadā. Bērnu teātris uzveda A. Tolstoja «Zelta atslēdzīņu».

Šīs sezonas plānā Sofijas drāmas teātrim ir — Cechova «Kaija», Gogoļa «Revidents», Rachmanova «Nemierīgais vecums». Operetes teātris uzvedīs Aleksandrova «Kāzas Maļinovkā», turpmāk paredzēta V. Tipota un V. Kvasņicka operete «Pie Amuras» un A. Safronova un L. Gureviča «Zilās klintis». Bērnu teātris izrādīs Maršaka pasaku «Divpadsmit mēnešus», Goldfelda pasaku «Ivans Carēvičs» un Kovaļa bērnu operu «Septiņi kazlēni».

Operas un baleta teātris pagājušajā sezonā atklāja ar Asafjeva baletu «Bachčisarajas strūklaka» Ļeņingradas baletmeistares Ņinas Anisimovas iestudējuma. Z.

CHRONIKA

NAMS, KUR DZĪVOJIS PUŠKINS

Tuvākajā laikā Odesā atjaunos vācu fašistisko barbaru sagrauto namu Puškina ielā Nr. 13, kur dzīvojis Puškins.

Tajā nodomāts ierīkot muzeju ar materiāliem par Puškina uzturēšanos Odesā, tā laika literāros almanachus, pirmos Puškina darbu izdevumus, kuros aprakstīta Odesa u. c.

Namā iekārtos arī telpas Ukrainas Rakstnieku savienības Odesas filiālei un istabas literāriem vakariem.

Ļ. N. TOLSTOJA MŪZEJS — ASTAPOVĀ

Stacijā «Levs Tolstoj» (bijušā Astapova) no 1910. gada 7. novembra — Ļ. Tolstoja nāvesdienas — tiek saglabāta istaba, kurā mira lielais rakstnieks.

1945. gadā, sakarā ar Tolstoja nāves 35. gadadienu, namu, kurā šī istaba atrodas, nodeva Ļ. N. Tolstoja centrālā muzeja pārziņā. Tuvākajā laikā tur iekārtos muzeju ar materiāliem, kas raksturo Tolstoja dzīves pēdējās dienas.

Muzejs Astapovā būs pēc skaita piektais Padomju Savienībā, kas veltīts ģeniālā rakstnieka dzīvei un radošajam darbam.

VISSAVIENĪBAS PASŪTIJUMI IGAUŅU MĀKSLINIEKIEM

Vissavienības Mākslas lietu komiteja noslēgusi pasūtījumu līgumus ar 22 igauņu māksliniekiem (8 gleznotājiem, 11 grafiķiem un 3 tēlniekiem). Visiem darbiem jābūt gataviem izstādīšanai Vissavienības mākslas izstādē «Padomju Savienības 30 gadi», kas notiks 1947. gadā Maskavā.

KINO IZCELSNĀS 50 GADI

Pagājušī 50 gadi, kopš Krievijā parādījās kino. Maskavas kinodarbinieki un galvaspilsētas sabiedrība šo notikumu pienācīgi atzīmēja. No īsmetru filmu demonstrēšanas 1896. gadā līdz ievērojami māksliniecisku skatu ražošanai, kas iekarojuši plašu populāritāti mūsu neapveramās Dzimtenes visatālākajos novados, — tāds ir krievu kinematografijas noietais ceļš šajos 50 gados.

Maskavas Kino namā kinematografijas radošie darbinieki pulcējās svinīgā sēdē, veltītai šim ievērojamam notikumam.

Vecākie kino darbinieki dalījās atmiņās par kino pagātni. Krievijas kino attīstības 50 gadus atzīmēja arī Vissavienības valsts kinematografijas institūta sasauktā sesija.

IGAUNIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU KONFERENCE

Igaunijas Padomju rakstnieku savienība nolēmusi 10. jūnijā sasaukt konferenci Tallinā. Konferencē apspriedīs daudzus jautājumus, kas radušies sakarā ar Stalīna jaunās piecades plānu.

GORKIJA VĀRDĀ NOSAUKTAJĀ PASAULES LITERĀTŪRAS INSTITŪTĀ

viena no pēdējām padomju literatūras sektora sēdēm bija veltīta D. Furmanova atcerē.

G. Korabeļņikovs savā referātā «Ča-

pajeva» tradīcijas padomju literatūrā, runāja par Furmanovu, kas savā grāmatā parādījis padomju laikmeta cilvēku.

Furmanova literatūras uzskatiem bija veltīts A. Izbacha referāts. M. Zivtina runāja par temu «Furmanovs dienas grāmatās, vēstulēs, dokumentos».

A. P. OSTROUMOVAS-LEBEDEVAS 75. DZIMŠANAS DIENĀ

Valsts Krievu muzejā Ļeņingradā godināja apdavināto gleznotāju un gravētāju Nopelniem bagātu mākslas darbinieci Annu Ostroumovu-Lebedevu, sakarā ar 75. dzimšanas dienu.

Ostroumovas — Lebedevas gravīras var atrast visās Padomju Savienības mākslas glabātuvēs un arī ārzemju muzejos.

Ievērojami viņas peizāži, akvareļi un portreti. Mākslas un zinātnes sabiedrības pārstāvji nodeva jubilejai sveicienus un novēlējumus.

KĀ A. TOLSTOJS STRĀDĀJA PIE ROMĀNA «PĒTERIS I»

Par tādu tematu PSRS Rakstnieku savienības vēstures sekcijas sanāksmē nolāsija referātu docents A. Alpatovs.

Lektors arī nolāsija no A. Tolstoja piezīmēm vairākus romāna variantus. Referāta iztirzājumā piedalījās B. Valbe, Z. Davidovs, A. Siško, M. Carnijs, E. Lanns. Visi viņi atzīmēja Alpatova vērtīgos pētījumus.

ĻVOVAS MĀKSLINIEKU IZSTĀDE

Ļvovas mākslinieku savienības telpās atklāta plaša izstāde. Ļvovas mākslinieki savās gleznās atspoguļojuši drūmās vācu okupācijas dienas, attēlojuši tautas atbrīvējus — partizānus, Sarkanās Armijas karavīrus atbrīvotājus un izcēlušies ukraiņu tautas darba sparus, kas enerģiski ķērušies pie savas saimnieciskās dzīves atjaunošanas. Izstādē redzamas pazīstamo Rietumukrainas mākslinieku — Kurilasa, Severa, Kulčicka, Monastirska, Rozmusa un citu gleznas.

Pavisam izstādīti 250 darbi — grafiķā, glezniecībā un skulptūrā.

VECĀKAIS LITERĀTŪRAS PULCIŅŠ ATJAUNO DARBU

Maskavas metalurģiskajā rūpniecībā «Sīrps un āmurs» atjaunojis darbu vecākais literatūras pulciņš. Tas dibināts 1929. gadā.

Pirmajā sanāksmē ieradās pulciņa dalībnieki, kas atgriezušies no frontes, kā arī rūpniecības jaunie strādnieki un kalpotāji. Notikušas jau četras sanāksmes, kurās iztirzātas jauno autoru dejas un stāsti.

Turpmāk nodomāts organizēt pulciņa dalībnieku satikšanos ar rakstniekiem.

RAKSTNIEKA V. STEFANIKA 75 GADI

Nesen pagāja 75 gadi, kopš dzimis Rietumukrainas (Galīcijas) pazīstamais rakstnieks Vasilijs Stefaniks.

Sabiedrība un Ļvovas rakstnieki plaši atzīmēja rakstnieka piemiņu.

Apģabala bibliotēkā atklāta izstāde, kurā parādīti rakstnieka izdotie darbi un rokraksti.

DZEJNIEKS ANDREJS BALODIS PIE VEF STRĀDNIEKIEM

25. maijā VEF strādnieku klubā notika Andreja Baloža dzeju vakars, ko rīkoja Republikāniskā tautas nama drāmatiskais kolektīvs «Rosme». Par dzejnieku un viņa darbiem referēja rakstnieks Edgars Damburs. Pēc tam «Rosmes» dalībnieki deklamēja Baloža

dzejoļus, un runas koris izpildīja režisora H. Sirsona autora dzejoliu montāžu.

Vēlīesos guva lielu piekrišanu liriskās, ar siltu izjūtu un varonību apģvestās vārsmas, kas radušās uz Tēviņas kara un dzimtenes mīlestības fona.

MĀKSLINIEKI JAUNATNEI

Mācību gadu nobeidzot un ievadot pārbaudījumus, 3. Rīgas pilsētas vidusskola bija noorganizējusi koncertu. Koncertā piedalījās vidusskolas bijušās audzēknes dziedātājas Konstance Bērziņa, Elza Zariņa, Zina Pupšte un

pianistes R. Lejniece-Bundze un A. Šillere-Roja.

Koncertā vēl piedalījās mākslinieki K. Steinbergs, V. Svinka, A. Prēdells. Z. Vitoliņa.

VAPP GRĀMATU APĢĀDS REDAKCIJAI PIESŪTĪJIS ŠĀDUS IZDEVUMUS

Jūlija Vanaga «Saules vārtos», dzejas; Annas Brodeles «Brīvā dzimtene», dzejas; Ļ. N. Tolstoja «Jauņība»; Jāņa Poruka «Pērļu zvejiņš» (saisināts) 10. klasei; Džona Prīstli «Ieradies inspektors»; Latviešu valodas mācība, no V—VII klasei; Valtera Disneja «Trīs sīvenīti», no krievu valodas tulkojusi Austra Egle, dzejas latviskojis Aleksandrs Čaks; Dzeržinskā «No zemes līdz pat zemei» (no operas «Klūša Dona») dziesma korim ar klavieru pavadījumu; Emīla Dārzīņa «Solo dziesmu izlase», J. Stalīna «Par agrārās politikas jautājumiem PSRS» runa agrārīesū marksimu konferencē 1929. gada 27. decembrī; V. I. Ļeņins «Kā organizēt sacensību?»; akadēmīķis S. I. Vavilovs «Ļeņins un mūslika fizika»; Politiskās ekonomijas kurss, VK(b)P CK Augstākajā Partijas skolā lasītās lekcijas; G. Sorokins, «Industriālīzācijas nozīme

mūsu zemes liktenos»; V. Sišovs, «Ražošanas uzskaites un pašizmaksas kalkulācija»; A. Paegle, «Samoučitel latīskavogo naroda»; Skolotāju rokasgrāmata; Latvijas Lauksaimniecības Akadēmija, veterinārmedīcinās fakultātes programmas; Programa mācības kursam «Vispārīgā lopkopība ar darvinisma pamatiem», lopkopības tehnikumiem; Programma mācības kursam «Traktori un automobili», lauksaimniecības mehānīzācijas tehnikumiem; prof. K. Bamberga «Kurzemes un Zemgales līdzenuma saldūdens kalķu atradnes»; prof. I. Sokolovs «Fizikas kurss», trešā daļa, mācības grāmata vidusskolas 10. klasei; prof. I. Sokolovs, «Fizikas kurss», pirmā daļa — 8. klasei; S. Šteimans, Stalīna pirmjais laureāts, «Kā izaudzēt Karavajevas rekorda ganāmpulks»; P. Rīzga, «Bīskopība»; Grāmātu rādītājs Nr. 4, no 1946. gada 1. janvāra līdz 31. martam.

V. Kalpiņa raksta «Avīze — karavīrs» nobeigumu sniegsim nākamajā numurā